

”Sä oot ruma ja ällöttävä, en jaks kattoo sun naamaa!”

Koulukiusaamiskysely

Anni-Leena Breilin ja Jenna Isokangas

Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2014

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaalialan koulutusohjelma

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijät:	Anni-Leena Breilin ja Jenna Isokangas
Opinnäytetyön nimi:	”Sä oot ruma ja ällöttävä, en jaksaa katsoa sinua!” Koulukiusaamiskysely
Sivuja (joista liitesivuja):	55 (6)
Päiväys:	17.03.2014
Opinnäytetyön ohjaajat:	Sari Halttunen ja Seija Järvi
<p>Opinnäytetyömme aiheena on koulukiusaaminen. Laadimme ja toteutamme koulukiusaamiskyselyn erään alakoulun 1.-2. luokkalaisille. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää tapahtuuko kiusaamista koulussa. Tutkimme kuinka paljon kiusaamista tapahtuu, mitkä syyt siihen johtavat sekä millä tavoin kiusaamista esiintyy. Tavoitteenamme on saada koululle hyödyllistä tietoa siellä tapahtuvasta kiusaamisesta ennaltaehkäisemisen ja puuttumisen helpottamiseksi.</p> <p>Koulukiusaamiskysely on osa opinnäytetyötämme. Koulukiusaamiskyselyn lisäksi tutkimuksemme koostuu teoriaosuudesta, tutkimuksen lähtökohdista, tutkimuksen tuloksista sekä niiden analysoinnista ja pohdinnasta. Teoriaosiossa käymme läpi erilaisia kiusaamisen määritelmiä sekä avaamme kiusaamisen monimuotoisuutta tarkastelemalla erilaisia kiusaamisen muotoja sekä siihen johtavia syitä. Lopuksi käymme läpi kiusaamisen ennaltaehkäisyä sekä kiusaamistilanteisiin puuttumisen mahdollisuuksia. Koulukiusaaminen on hyvin laaja-alainen ilmiö ja sitä tapahtuu useimmissa kouluissa. Aiheena se on ajankohtainen sekä puhuttava ja siihen on kiinnitetty huomiota myös mediassa.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivis- kvantitatiivinen tutkimus eli siitä löytyy piirteitä niin laadullisesta kuin määrällisestäkin tutkimuksesta. Tiedonkeruumenetelmänä käytimme kyselylomaketutkimusta, jonka avulla keräsimme aineiston tutkimukseemme. Oppilaat täyttivät kyselylomakkeen yhdessä huoltajan kanssa. Analysoimme aineistomme aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Nostimme esiin koulukiusaamiskyselystä ne kysymykset, jotka antoivat vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin sekä ne teemat, joiden katsoimme antavan hyödyllistä lisätietoa kiusaamisesta.</p> <p>Opinnäytetyöstämme ilmenee, että kyseisellä alakoululla tapahtuu kiusaamista. Jokaisella kyselyyn osallistuneella luokalla esiintyy kiusaamista sen eri muodoissa. Koulukiusaamiskyselystä saatujen tulosten mukaan kiusaamista tapahtuu niin fyysisellä, henkisellä kuin sosiaalisellakin tasolla. Tutkimustuloksista selviää myös, että suurin osa 1.-2. luokkalaisista kokee saaneensa apua kiusaamistilanteeseensa.</p>	
Asiasanat:	Kyselylomaketutkimus, Kvalitatiivis-kvantitatiivinen tutkimus, kiusaaminen

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social services and health

Degree programme:	Bachelor of Social Services
Author(s):	Anni-Leena Breilin ja Jenna Isokangas
Thesis title:	”Sä oot ruma ja ällöttävä, en jaksa kattoo sun naamaa!” School bullying survey
Pages (of which appendixes):	55 (6)
Date:	17.03.2014
Thesis instructors:	Sari Halttunen ja Seija Järvi
<p>The subject of our thesis is bullying in school. We create and carry out on a school bullying survey for 1st and 2nd classes in one primary school. The purpose of this survey is to find out is there bullying in that school especially in those classes. We are researching how common is school bullying and how it appears, which are the reasons why someone gets bullied and what are the forms of bullying. The goal of this survey is to get useful information about the school bullying that appears in that school. The information is to help the school staff to intervene and prevent bullying.</p> <p>Bullying survey is part of our thesis. Our research consist bullying survey, theoretical part, starting points of the research, results, analysis and conclusions of the research. In the theoretical part we present different definitions of the bullying. We open its multiplicity by observing different forms of bullying and the reasons that are related to it. In the end we go through prevention of the bullying and the possibilities to intervene to the bullying situations. School bullying is wide phenomenon and most of the schools are affected by it. Subject is topical as well as influential and school bullying is noted also in media.</p> <p>Our thesis is qualitative-quantitative research. We use questionnaire survey as the material acquiring method. With the questionnaires we collect the material for our research. Students fill the questionnaire form with guardian. We analyze the material with content analysis method. We choose the certain questions from the survey that gives us answers to our research questions and the themes that gives us additional details about bullying.</p> <p>The results of our thesis show that there is school bullying in this primary school. There is bullying in its different forms in every class that took part to this survey. According to the results of the research bullying happens in physical, psychological and social levels. Research also shows that most of the students in 1st and 2nd classes receive help from experiencing bullying in school.</p>	
Keywords: Questionnaire survey, qualitative-quantitative research, bullying	

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 KIUSAAMINEN	8
2.1 Kiusaamisen määritelmä	8
2.2 Kiusaamisen eri muodot	9
2.3 Kiusaamisen syyt	11
2.4 Kiusaamistilanteen erilaiset roolit	13
2.5 Kiusaamisen vaikutukset	15
2.6 Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen	16
3 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	21
3.1 Toteutus ja tavoitteet	21
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa	23
3.3 Tutkimuksen eettisyys	25
3.4 Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä	27
3.5 Koulukiusaamiskysely ja sen toteutus	28
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
4.1 Koulukiusaamisen yleisyys	33
4.2 Koulukiusaamiseen johtavia syitä	37
4.3 Koulukiusaamistapoja ja paikkoja	38
4.4 Kenelle koulukiusaamisesta kerrotaan ja onko koulukiusaamiseen saatu apua?	41
5 POHDINTA	43
LÄHTEET	47
LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Koulukiusaaminen on vanha ilmiö ja sitä ilmenee kouluissa edelleen. Olweuksen (1992, 22-23) mukaan kiusaaminen kouluissa ei ole merkittävästi vähentynyt viime vuosikymmenien aikana, mutta muutosta kiusaamisessa on kuitenkin havaittavissa. Koulukiusaamisen yleisyydessä ei siis ole tapahtunut suurta muutosta, mutta kiusaamistavat ovat suhteellisesti saaneet raaempia piirteitä entiseen verrattuna. Erään kiusaamista, masennusta sekä itsemurha-ajatuksia tutkivan tutkimuksen mukaan, alakoulun oppilailla on suurempi todennäköisyys tulla kiusatuksi verrattuna nuoriin. Tutkimuksen mukaan alakoulussa kiusattuja on enemmän kuin yläluokilla, mutta toisaalta kiusaajien määrissä ei näyttäisi olevan suuria muutoksia. (Kaltiala & Heino & Rimpelä. M & Marttunen & Rimpelä. A & Rantanen 1999, 348.) Monien tutkimusten mukaan kiusattujen osuus on 5-15 % (Salmivalli 2003, 14). Kiusaaminen onkin varsin yleistä ja on vaikea löytää koulu, jossa sitä ei tapahtuisi. Nuoremmissa ikäluokissa koulukiusaaminen on yleisempää ja vanhemmiten se vähenee, mutta toisaalta taas syvenee vakavammaksi (Hamarus 2008, 17-23.)

Opinnäytetyömme aiheena on koulukiusaaminen. Halusimme tutkia eräässä alakoulussa 1.-2. luokkalaisten keskuudessa tapahtuvaa kiusaamista ja meitä kiinnosti lasten subjektiiviset kokemukset aiheeseen liittyen. Teemme opinnäytetyömme yhteydessä koulukiusaamiskyselyn (Liite 2), joka toteutettiin erään keskikokoisen alakoulun 1.-2. luokkalaisille. Kiusaamista on ollut havaittavissa koululla, etenkin 1.-2. luokkalaisilla, joten aihe on erittäin ajankohtainen ja kiinnostava. Olemme tehneet hankkeistamissopimuksen yhdessä Lapin ammattikorkeakoulun sekä koulukiusaamiskyselyn tilanneen koulun kanssa.

Opinnäytetyömme koostuu johdannosta, kiusaamista käsittelevästä teoriaosuudesta, koulukiusaamiskyselyn toteutuksesta ja tuloksista, johtopäätöksistä sekä pohdinnasta. Teoriaosuudessa perehdymme kiusaamisen määritelmään ja käymme läpi kiusaamisen eri muotoja sekä kiusaamiseen johtavia mahdollisia syitä ja muita siihen vaikuttavia tekijöitä. Kiusaaminen on laaja-alainen ilmiö ja sitä on vaikea määrittellä yksiselitteisesti. Kiusaamisella on monia ulottuvuuksia ja sen määrittelyä vaikeuttaa myös kiusaamis-

tilanteen omakohtainen kokemus. Näiden lisäksi tarkastelemme kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoja ja mahdollisuuksia sekä kiusaamiseen puuttumista.

Kiusaaminen on ollut hyvin paljon esillä otsikoissa valtakunnallisesti. Se on puhuttanut lähes jokaista. Esimerkkinä Suomessa tapahtuneiden koulusurmien ja ammuskeluiden taustalla spekuloidaan olleen koulukiusaamista. Tällaiset traagiset tapahtumat niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa ovat herättäneet ihmisten ja päättäjien kiinnostuksen ymmärtää kiusaamisen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Kiusaamisen puuttumiseen sekä ennaltaehkäisyyn on kiinnitetty enemmän huomiota ja tärkeää on turvata lapselle rauhallinen sekä lämmin oppimisympäristö ja kouluilmapiiri.

Kiinnostuimme aiheesta, koska koemme sen ammatillisesti tärkeäksi ja opettavaiseksi. Vaikka koulukiusaamiskysely suoritetaan 1.-2. luokkalaisten keskuudessa, uskomme saavamme paljon hyödyllistä tietoa, jota voimme soveltaa myös tulevassa lastentarhanopettajan sekä yleensä ottaen sosionomin työssä. Kiusaaminen on ilmiönä kiinnostava ja aihetta lisää tutkiessamme kiinnostuksemme kasvaa edelleen. Tiedämme tutkimuksella olevan painoarvoa niin kyseisen koulun yhteisöllisyyden, ilmapiirin, lasten sekä oman ammatillisen kehittymisemme kannalta.

2 KIUSAAMINEN

2.1 Kiusaamisen määritelmä

Kiusaaminen on monimuotoista ja sitä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Siihen vaikuttavat jokaisen subjektiivinen kokemus eli kiusatun kokemus siitä, että häntä on kiusattu. Lapsen kertoma versio kiusaamistilanteesta on otettava aina tosissaan huomioon. Kiusaamista voi olla vaikea tunnistaa mutta loppujen lopuksi piirteet ovat kuitenkin aina samat. Lapset kokevat kiusaamisen eritavoin, ja myös kiusaamista sivusta seuraavilla lapsilla, kasvattajilla sekä vanhemmilla on hieman erilainen näkemys tapahtuneesta. Kaikki lasten väliset riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, vaan vastoinkäymiset kuuluvat elämään. (Kaukiainen & Salmivalli, 2009.)

Kiusaaminen on pitkäaikaista, jatkuvaa henkistä, fyysistä tai sosiaalista väkivaltaa, joka kohdistuu yhteen ja samaan henkilöön. Kiusaaja ja kiusattu eivät ole tasavertaisia keskenään, vaan toinen on henkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti heikompi. Kun jollain tapaa puolustuskyvytöntä oppilasta kiusataan toistuvasti ja aiheutetaan hänelle tahallaan mielipahaa, voidaan puhua kiusaamisesta. Fyysisellä epätasapainolla tarkoitetaan koeroa tai sitä, että toinen on fyysisesti vahvempi, eikä pysty puolustautumaan tasavertaisesti. Henkinen epätasapaino tarkoittaa, että toinen käyttäytyy alistavasti, on nokkela sanomisissaan tai saa manipuloitua muut omalle puolelleen, kun taas toinen voi olla erittäin hillitty, kohtelias, epävarma ja pelokas. Sosiaalisella epätasapainolla tarkoitetaan sitä, että kiusaajalla on esimerkiksi joukko kavereita eli niin sanotusti tukijoukot ympärillään, kun taas kiusattu voi olla yksinäinen. Kiusaamista ei tapahdu vahingossa, vaan se on aina tahallista toisen ihmisen vahingoittamista. (Hamarus 2008, 12.)

Kiusaaminen vahingoittaa ja satuttaa aina kiusattua, oli kiusaamismuoto mikä tahansa. Kiusaaja loukkaa kiusatun ihmisarvoa sekä toisen ihmisen oikeuksia. Kiusaamiseen yhdistetään monesti aggressio, koska nämä kaksi asiaa omaavat niin paljon yhteisiä piirteitä. Aggressiolla tarkoitetaan vaikeita ja haastavilta tuntuvia tunteita, joita on hankala käsitellä. Näihin tunteisiin voi nimetä mm. pettymyksen, pelon, kateuden, raivon, mus-

tasukkaisuuden, kostonhimon ja myös surun sekä syyllisyyden tunteen. Aggressio näkyy tavallisimmin suuttumuksena ja vihana. On tärkeää opetella käsittelemään omia vaikeitakin tunteita, etteivät ne jää painamaan mieltä ja paisuttamaan ongelmia lisää. Väkivaltaa ei suoraan voida yhdistää aggressioon, mutta joskus käsittelemättömät asiat ja ongelmat saattavat purkautua väkivaltaisena käytöksenä. Kouluissa koulukiusaamiskäsitteen ohella saatetaan käyttää myös kouluväkivalta-käsitettä. Hyvä ja vankka peruste, jopa lain nojalla koulukiusaamisen torjumiseksi on se, että väkivalta on aina kiellettyä ja jokaisella ihmisellä on koskemattomuus, jota ei saa loukata. Asetus koskemattomuudesta 11.6.1999/731 7 § määrittää oikeuden elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. (Kaukiainen & Salmivalli 2009; Väestöliitto 2014; Suomen perustuslaki.)

Koulussa oppimisen takaa turvallinen opiskeluympäristö. Perusopetuslain asetuksen 21.8.1998/628 29§ mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma, miten suojata oppilaat väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lisäksi suunnitelma täytyy toimeenpanna ja valvoa sen toteutumista sekä noudattamista (Perusopetuslaki.) Näin ollen koulun sekä koulun henkilökunnan yksi tärkeimmistä tavoitteista on luoda turvallinen oppimisympäristö, mutta myös oppilaiden on sitouduttava yhteisiin pelisääntöihin. Yhteisten pelisääntöjen avulla pyritään takaamaan jokaisen asiallinen käyttäytyminen ja viihtyisä kouluympäristö. Lait ja yhteiset pelisäännöt ovat yksi tapa ennaltaehkäistä koulukiusaamista. Lakien tarkoituksena on luoda raamit toimintatavoille. Oppilaat ovat oikeutettuja saamaan hyvää opetusta turvallisessa kouluympäristössä ja opetuksen järjestäjä on velvollinen toimimaan niin että oppilaat voivat opiskella suotuisassa opiskeluympäristössä. (THL 2014 - Terveiden ja hyvinvoinnin laitos).

2.2 Kiusaamisen eri muodot

Kiusaaminen voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Kiusaaminen voi olla niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalistakin. Kiusaaminen voi olla erittäin kokonaisvaltaista ja käytännössä se voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että lapsi eristetään ryhmästä eikä oteta mukaan leikkeihin. Häntä haukutaan ja hänelle ilveillään sekä hänestä levitellään

juoruja. Koulumatkalla hänet kaadetaan maahan, joku potkaisee mahaan ja haukkuu läskiksi. Sillä aikaa joku toinen heittää repusta koulukirjat pitkin tietä. Edellä on kuvattu tilanne, jossa tapahtuu niin suoraa kuin epäsuoraa kiusaamista sen jokaisella eri osalla alueella. Tässä tapauksessa suoraa kiusaamista oli potkiminen ja koulukirjojen levittäminen tielle. Suora kiusaaminen on paljon näkyvämpää kuin epäsuora kiusaaminen ja sille ominaista on juuri sen fyysisyys. (Salmivalli 1998, 35.)

Potkiminen, lyöminen ja töniminen ovat suoraa kiusaamista (Hamarus 2012, 38). Myös henkinen kiusaaminen voi olla suoraa jos se tapahtuu päin kiusatun naamaa. Henkinen kiusaaminen voi siis olla niin suoraa kuin epäsuoraakin kiusaamista. Suora kiusaaminen on kasvokkain suoraan toiselle ihmiselle tapahtuvaa negatiivista vuorovaikutusta, jossa kiusaaja tahallaan aiheuttaa mielipahaa kiusatulle. Tilanteessa, jossa oppilasta haukutaan kasvotusten esimerkiksi lihavaksi, on kyse suorasta henkisestä kiusaamisesta. Suora kiusaaminen on huomattavasti avoimempaa kuin epäsuora kiusaaminen, jonka takia se on myös helpompi huomata sekä tunnistaa. (Hamarus 2008, 45.)

Kun suora kiusaaminen tapahtuu päin naamaa, epäsuora kiusaaminen tapahtuu puolestaan niin sanotusti salassa, kiusatun selän takana. Kuten jo edellä mainittiin henkinen kiusaaminen voi olla niin epäsuoraa kuin suoraakin kiusaamista. Epäsuora, henkinen kiusaaminen ilmenee muun muassa nimittelynä, juorujen levittelemisenä ja tarinoiden keksimisenä eli ne ovat sanallista kiusaamista. (Hamarus 2008, 45-46.) Epäsuoraa kiusaamista on myös osaltaan sosiaalinen kiusaaminen, jossa kiusattu eristetään muusta porukasta ja hänen muita vuorovaikutussuhteita yritetään esimerkiksi manipuloida. Kiusaaja yrittää vaikuttaa muihin luokkakavereihin kertomalla juoruja kiusatusta oppilaasta. Sosiaalista kiusaamista on sellainen toiminta, jossa jotakuta kerta toisensa jälkeen ei oteta mukaan ryhmiin, ollaan välinpitämättömiä häntä kohtaan tai hänet suljetaan pois muusta ryhmästä. (Hamarus 2012, 38-39.)

Eri tutkimuksissa on myös havaittu, että pojille suora kiusaaminen on tyypillisempää kuin tytöille. Tytöt puolestaan kiusaavat poikia yleisemmin epäsuorasti. Tytöt kiusaavat henkisesti sekä sosiaalisesti ja pojat käyttävät enemmän fyysistä kiusaamista. (Salmivalli 1998, 35-36.) Olweuksen tutkimuksen (1992, 37) mukaan fyysisesti voimakkaammat pojat ovat useimmiten kiusaajia, kun taas fyysisesti heikommat pojat ovat useammin kiusattuja. Fyysinen vahvuus luo poikien keskuudessa hyvän suojan kiusaamista vas-

taan ja näin ollen vahvemmat pojat eivät joudu kiusaamisen uhriksi niin usein. Tyttöillä ei ole huomattu fyysisyydestä olevan vastaavaa suojaa.

Nykypäivänä internetin sekä kännyköiden yleistymisen myötä kiusaaminen on myös saanut uudenlaisen alustan ja muodon toimia. Sähköinen kiusaaminen madaltaa kiusaamisen kynnystä, sillä internetissä voidaan kirjoittaa asiattomia kommentteja ja kirjoituksia myös nimettömänä, ikään kuin verhon takaa. (Hamarus 2012, 38-40.) Sähköinen kiusaaminen käsitteenä kattaa niin kännykällä tapahtuvan kiusaamisen kuin netti-kiusaamisen. Sähköisesti tapahtuva kiusaaminen on melko uusi kiusaamisen muoto ja hyvin tehokas tapa esimerkiksi juorujen levittämisessä. Muun muassa Facebookissa kuvat ja juorut leviävät hyvinkin nopeasti ja saavuttavat laajan yleisön hetkessä ja vain parilla hiiren painalluksella. (Hamarus 2008, 71-72.)

2.3 Kiusaamisen syyt

Kiusaamisen syistä puhuttaessa tulisi muistaa, että kiusaamisen syyt eivät ole koskaan kiusatussa vaan kiusaajassa (MLL - Mannerheimin Lastensuojeluliitto). Kiusaaminen ei ole kiusatun syytä. Usein kuitenkin syitä kysyttäessä mainitaan juurikin kiusatun ominaisuuksia: ”Sitä kiusataan, koska se on ärsyttävä, tyhmä, ruma, änkyttää ja niin edelleen”. Jos joku poikkeaa valtavirrasta ja esimerkiksi pukeutuu eritavalla, tai lapsi on arka, riittää se kiusaajalle syyksi valita juuri kyseinen henkilö kiusaamisen kohteekseen. Arka ja hiljainen, ujo lapsi on otollinen kohde valikoitua kiusatuksi, sillä tällaiset lapset ovat monesti myös arempia puolustautumaan tai heillä ei ole suurta tukijoukkoa takanaan puolustamassa ja suojelemassa. (Nettineuvo.)

Kiusaamistilanteessa ja kiusatuksi valikoitumisessa on aina kyse valtasuhteen epätasapainosta, ja siksi niin sanotusti heikommassa asemassa olevat lapset tulevat muita helpommin kiusatuiksi. Sanotaan, että lyötyä on helppo lyödä ja niin pätee myös kiusaamisessa. Jo muutenkin puolustuskyvytöntä lasta on helpompi kiusata. Kiusaaja purkaa pahaa oloaan kiusaamalla toisia tai pyrkii vahvistamaan valta-asemaansa muiden keskuudessa. Myös kateus voi olla syynä kiusaamisen alkamiselle. (Hamarus 2006, 51-53.)

Usein syynä kiusaamiselle on kuitenkin juurikin ulkonäölliset sekä kulttuuriset eroavaisuudet. Ulkonäkö, pukeutuminen, sairaus tai vamma, perhe ja niin edelleen ovat usein syynä siihen miksi jotakin aletaan kiusata systemaattisesti. Usein käy myös niin, että syyt tuotetaan ryhmässä. Olemme kaikki erilaisia ja aina kaikkien persoonat eivät miellytä tai ne eivät sovi yhteen. (Hamarus 2012, 44.) Tämä kaikki on normaalia, mutta siinä vaiheessa, kun ärsytys, kiusoittelu tai muu vastaavanlainen toiminta muuttuu ahdistavaksi ja on luonteeltaan jatkuvaa voidaan tällöin puhua kiusaamisesta. Kiusatuksi valikoituminen on siis osittain sattuman kauppaa ja tilanne voi olla seuraavanlainen:

”Paikkakunnalle muuttaa uusi tyttö, joka on kehityksessä edellä muihin luokan tyttöihin verrattuna. Hänellä on jo murrosikä alkanut ja hänen ulkomuotonsa on alkanut muuttumaan. Muut luokan oppilaat huomaavat tämän ja alkavat kiusata häntä siitä. Tyttöä testataan ja häntä ei oteta mukaan ryhmään. Osa luokan oppilaista puhuu hänestä selän takana ja levittelevät perättömiä juoruja. Jotkut luokan pojista puolestaan huomauttelevat tytölle jatkuvasti sopimattomia hänen vartalostaan. Tytöstä tuntuu pahalta häntä koskevat juorat ja huomauttelut...”

Jotkut saattavat olla kateellisia ja/tai kokevat muutokset jollain tavalla pelottavina (Hamarus 2006, 51-53). Tässä tapauksessa uusi tyttö on niin sanotusti helppo kohde kiusaamiselle, sillä hän on uusi tulokas eikä vielä ole päässyt osaksi ryhmää. Muut luokan oppilaat saattavat kokea uuden tytön uhkaavana omaan asemaansa nähden ja näin ollen kiusaamalla tyttöä muut yrittävät kasvattaa tai ylläpitää omaa asemaansa luokassa. (Hamarus 2012, 44.)

Syitä kiusaamiselle on niin monta kuin on ihmisiäkin. Usein kuitenkin kiusaajan ja kiusatun välisessä dynamiikassa on havaittavissa kiusatun olevan jollain tavalla heikommassa asemassa suhteessa kiusaajaan. Kiusaamisen muodollisia syitä on paljon erilaisia ja ne voivat vaihdella ryhmien ja yhteisöjen välillä hyvinkin laajasti. Tämä tarkoittaa sitä, että eri koulujenkin välillä voi olla huomattavia eroja kiusaamisen syissä, tavoissa sekä yleisyydessä. Kiusaamisen esiintyvyyteen ja muotoihin vaikuttaa paljon sen hetkinen muoti ja kulttuuri. Myös lasten kiinnostusten sekä arvostusten kohteet vaikuttavat huomattavasti kiusaamisen muotoutumiseen. (MLL - Mannerheimin Lastensuojeluliitto.) Pikas (1987, 60) määrittelee kiusaamista ryhmädynamiikan näkökulmasta. Kiusaaminen tapahtuu usein ryhmässä vallitsevien arvostusten kohteiden kautta. Ne asiat mitä

ryhmässä ei arvosteta tai muuten pidetä tärkeinä ovat yleensä niitä, joista muotoutuu syyt kiusaamiselle.

2.4 Kiusaamistilanteen erilaiset roolit

Usein kiusaamistilanteissa on mukana muitakin osapuolia, se ei ole ainoastaan kiusaajan ja kiusatun välinen vuorovaikutustilanne. Koulussa ja luokassa on myös muita oppilaita, jotka kukin omalla tavallaan liittyvät kiusaamistilanteeseen. Tämä ei tarkoita, että kaikki olisivat suoranaisesti kiusaajia vaan he mahdollistavat omalla käyttäytymisellään kiusaamistilanteen etenemisen. Myös ne, jotka eivät näe kiusaamistilanteita, mutta tietävät niiden olemassaolosta voidaan sanoa osallisiksi kiusaamiseen. Kiusaaminen ei siis ole vain kiusatun ja kiusaajan välinen tilanne, vaan myös muut ryhmän jäsenet linkittyvät siihen tavalla tai toisella. Kiusaaminen on yksilöiden välistä, mutta yhtälailla koko ryhmän välistä vuorovaikutusta. Tarkasteltaessa kiusaamista voidaan huomata, kuinka kokonaisvaltaista se voi olla ja kuinka se sieppaa mukaansa myös siihen kuulumattomia oppilaita. Jo ainoastaan tietoisuus asiasta sotkee oppilaan mukaan kiusaamisen syövereihin. Jotkut ovat mukana enemmän kuin toiset. (Salmivalli 1998, 46-47.)

Koulukiusaamista voidaan tutkia ryhmäilmiönä, jossa vaikuttavat kolme erilaista vaikuttajaa. Ryhmäilmiö muodostuu osallistujien yksilöllisestä toiminnasta, ympäristön vaikutuksista sekä ryhmän dynamiikasta ja sen toimivuudesta. (Jauhiainen & Eskola 1994, 13.) Nämä kolme vaikuttajaa voidaan löytää myös koulukiusaamisen ilmiöstä. Ryhmädynamiikassa on kyse yksilön ja ryhmän välisistä prosesseista, jotka määrittelevät millainen vuorovaikutuksellinen ilmapiiri ryhmässä on. Näiden prosessien pohjalta voidaan tarkastella koulukiusaamista ja siihen liittyviä tunnistettavia piirteitä. Ryhmätilanne on aina vuorovaikutuksellinen ja jos jostain syystä joidenkin ryhmän jäsenten vuorovaikutuksessa on negatiivissävyinen epätasapaino voi näiden ryhmän jäsenten välille syntyä todennäköisemmin ristiriitoja ja kiusaamista. (Suoninen & Pirttilä-Backman & Lahikainen & Ahokas 2010, 186.)

Christina Salmivalli (1998, 48-53) on tunnistanut kiusaamistilanteista erilaisia toimintatapoja, jotka liittyvät kiusaamiseen ja antavat raamit kiusaamisen mahdollistamiselle.

Roolit ovat jaettu uhreihin ja kiusaajiin, kiusaajan apureihin, kiusaajan vahvistajiin sekä uhrin puolustajiin ja ulkopuolisiin. Yleensä kiusaamistilanteesta voi löytää muitakin oppilaita kiusaajan ja kiusatun lisäksi, jotka ovat osa tätä tapahtumaa. Keskeisenä kysymyksenä Salmivalli toteaaakin: ”Mitä muut tekevät silloin, kun jotakuta luokan oppilasta kiusataan?”

Ryhmässä uhrin rooliin asettuu tai asetetaan kiusattu. Uhri on kohde, jota systemaattisesti kiusataan jostain joko keksitystä tai konkreettisesta asiasta esimerkiksi puhetyylisestä. Kiusaaja puolestaan on se henkilö, joka niin sanotusti johtaa kiusaamista ja yleensä myös aloittaa sen. Kiusaajalla voi olla myös valta pakottaa muita osallistumaan kiusaamiseen tai hän yllyttää muita mukaan negatiiviseen toimintaan. Kiusaajalla voi olla vierellään apuri, joka lähtee helposti mukaan kiusaamiseen. Apuri ei yleensä ole kiusaamisen aloittaja, vaan vierestä seuraaja ja avustaja, joka saadaan helposti mukaan ja jolta saadaan tukea toiminnalle. Vahvistaja toimii usein kannustajana ja hänellä on samantapaisia piirteitä apurin kanssa. Vahvistaja ei kuitenkaan lähde mukaan itse kiusaamiseen, vaan kannustaa kiusaajaa tekoihin ja toimii yleisönä. Tällainen käytös vahvistaa kiusaajan roolia ja rohkaisee kiusaajaa jatkamaan. Vahvistajan rooliin pääsee jo sillä, että menee tai jää katsomaan paikan päälle kiusaamistilannetta siihen puuttumatta. Tällaisessa tapauksessa roolin ottaminen voi olla myös tiedostamatonta, jolloin oppilas ei ymmärrä tällaisella toiminnalla olevan vaikutusta itse kiusaajaan. Mitä enemmän katsojia on ympärillä, sitä enemmän kiusaajalla on valtaa kiusattuun nähden. Edellä mainitut roolit ovat siis kiusaajaa vahvistavia ja kiusaamiseen kannustavia rooleja. Olipa ne sitten kuinka tarkoituksella valittuja tai otettuja rooleja, ne mahdollistavat kiusaamisen. (Salmivalli 1998, 52-53.)

Vielä on jäljellä kaksi roolia, puolustajan sekä ulkopuolisen roolit. Puolustajan roolissa nimensä mukaisesti oppilas puolustaa kiusattua ja asettuu hänen puolelleen kiusaamistilanteessa. Puolustaja pyrkii lopettamaan kiusaamisen ja/tai tukee muuten kiusattua. Ulkopuolisen roolissa olevat oppilaat eivät yritä puuttua kiusaamistilanteeseen vaan mieluummin pysyttelee kauempana ja erossa näistä tilanteista. (Salmivalli 1998, 52-53.) Toisaalta taas tällainen ulkopuolisen roolin edustaja kuitenkin osaltaan mahdollistaa kiusaamisen sulkemalla silmänsä ja näin ollen on tahtomattaan osallisena tilanteeseen. Jos ulkopuolinen kertoo esimerkiksi opettajalle kiusaamisesta, on hän osaltaan myös puolustajan roolissa.

2.5 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen aiheuttaa syviä haavoja ja vaikuttaa vakavimmin yksilötasolla. Henkiset vauriot ovat pitkään jatkuneen kiusaamisen seurauksia ja nämä voivat nousta esiin myöhemmässä vaiheessa elämää. Kiusatuksi tuleminen ja siihen liittyvät negatiiviset kokemukset voivat vaikuttaa kiusatun identiteettiin ja ohjata sen myötä ammatin valintaa. Kiusaamisen kokeminen voi aiheuttaa koulupelkoa ja vaikuttaa fyysiseen terveyteen erilaisina psykosomaattisina oireina kuten päänsärkinä ja vatsakipuna. Kiusaamisen uhrin voivat olla muita luokkatovereita useammin ahdistuneita ja kärsiä huonosta itsetunnosta. Näiden asioiden myötä kiusaamisella saattaa olla negatiivisia vaikutuksia koulutyöhön. (Hamarus 2008, 78-80.)

Puhuttaessa etenkin pitkäaikaisen kiusaamisen vaikutuksista kiusattuun, on hyvä huomioida, että vaikka kiusaaminen loppuisi, jäljelle jää sen aiheuttama pelko sekä tuska. Kiusaamisen loputtua kiusattu tarvitsee tukea vahvistaakseen itsetuntoaan sekä hakeakseen uudestaan paikkaansa ryhmässä. Ilman tukea kiusatulla on suurempi todennäköisyys eristäytyä yhteiskunnasta. Koulukiusaaminen voi vaikuttaa kiusattuun hyvin pitkälle elämään. Kun kouluun ei uskalla ja halua mennä, voi siinä samalla kärsiä kiusatun koulumenestys, joka puolestaan voi vaikuttaa myöhempään koulunkäyntiin ja elämään, vaikka kiusaaminen loppuisikin. Koulumenestyksen lisäksi heikolla itsetunnolla ja muilla negatiivisilla vaikutuksilla, kuten yksinäisyydellä, voi olla vaikutusta kiusatun elämänhallinnan myöhemmälle kehittymiselle. (Hoisko & Uusiautti & Määttä 2012, 67.)

Kiusaamisen tiedetään olevan vakava riskitekijä lapsen terveelle kasvu- ja kehitykselle. Kiusaaminen on vuorovaikutusta, jossa kaksi tai useampi henkilö ovat epätasavertaisia keskenään. Tällaisessa vuorovaikutussuhteessa tilanne muuttuu koko ajan vihamielisemmäksi ja kiusatun osapuolen toimintamahdollisuudet kapenevat entisestään. Tilanteen jatkuessa kiusatun ihmisarvo kyseenalaistuu, jolloin tilanne saattaa kääntyä pääläelle ja kiusattua pidetään syyllisenä häneen kohdistuneeseen negatiiviseen vuorovaikutukseen. Pitkään jatkunut kiusaamistilanne, jossa uhria syrjitään ja eristetään ryhmän

ulkopuolelle sekä kyseenalaistetaan hänen ihmisarvoaan saattaa johtaa hyvin traumatisoivaan tilanteeseen. (Repo 2013, 14.)

Tutkimukset osoittavat kiusattujen lasten kärsivän myöhemmässä vaiheessa elämää muita todennäköisemmin heikosta itsetunnosta, masennuksesta, ahdistuneisuudesta sekä itsetuhoisista ajatuksista. Puolestaan kiusaajan roolissa olevien lasten riski epäsosiaaliiseen käytökseen kasvaa myöhemmissä elämän vaiheissa. Näitä voivat olla esimerkiksi rikoksiin sekaantuminen, päihteiden käyttö ja niiden myötä syrjäytyminen muusta yhteiskunnasta. Kiusaaminen voi siis vaikuttaa molempien osapuolten myöhempään elämään. (Repo 2013, 14.)

Päätöksenteko ja toimintakyky heikkenevät kiusaamisen uhriksi joutuneella lapsella tai nuorella. Tämänkään takia lapsi ei yleensä pysty itse puuttumaan kiusaamiseen. Kiusatuksi tulemiseen liittyy usein häpeää ja syyllisyyttä, joiden vuoksi kiusattu lamaantuu. Läheisten tuki ja sosiaaliset suhteet ovat ehdottoman tärkeitä etenkin tällaisissa tilanteissa. Kiusaaminen on moniulotteista ja sen tunnistaminen voi olla vaikeaa myös aikuiselle, saati sitten pienelle lapselle. (Hamarus 2012, 94.)

Kiusaaminen voi vaikuttaa myös luottamukseen, jolloin on hankala uskoa ihmisten olevan luottamuksen arvoisia. Tämä johtuu siitä, että kiusaamisen aikana on voinut joutua lukuisia kertoja tulemaan petetyksi. Näiden asioiden takia kiusattu näkee paremmaksi vaihtoehdoksi pitää mieluummin etäisyyttä kuin saattaa itsensä alttiiksi mahdolliselle torjunnalle. Kiusattu välttelee ja kokee ahdistavana mennä paikkoihin, joissa voi tavata entisiä kiusaajiaan. (Hamarus 2012, 94.)

2.6 Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja sitä tukeva kasvatus on hyvä aloittaa jo varhaisessa vaiheessa lapsen elämää. Suurimman vastuun siitä kantaa lapsen vanhempi. Se, millaiset eväät lapsi saa kotoaan heijastuu hänen käytöksessään väistämättä jollakin tavalla koko elämän ajan. Lapsen ollessa taaperona, vanhemmat ja lapsi saavat tukea neuvolasta. Neuvolat tekevät arvokasta kiusaamisen vastaista työtä. Vanhemmat yhdessä ammattihenkilöiden kanssa.

löstön kanssa pyrkivät opettamaan lapselle oikeanlaisia toimintatapoja. On normaalia, että perhe tarvitsee tukea lapsen kasvatuksessa ja rajojen asettamisessa. Vanhemmat toimivat aina esimerkkinä omalle lapselleen ja siksi onkin hyvä miettiä onko omissa asenteissa jotain korjaamisen varaa. Kiusaamista ylläpitävät asenteet kaipaavat muutosta, etteivät ne tarttuisi lapselle. Kotona olisi hyvä miettiä mihin sävyyn puhutaan asioista sekä muista ihmisistä, koska ne asiat heijastuvat suoraan lapsen ajatuksiin ja puheisiin. (THL 2014 – Terveyden ja hyvinvoinnin laitos).

Kun kotona vallitsee avoin ilmapiiri ja lapsen asioista ollaan aidosti kiinnostuneita, lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi. Ilmapiirin ollessa turvallinen lapsi uskaltaa helpommin puhua kotona vaikeistakin asioista sekä ilmaista tunteitaan. Lapsen tulisi tietää omista oikeuksistaan turvalliseen elämään ja siitä mitä toisilta ihmisiltä tarvitsee sietää ja mitä ei. Lasta pitää tukea ja tuoda toistuvasti esille periaate siitä, että aina on olemassa toivoa. Kun eteen tulee vaikeita asioita, lapsi ei vaivu helposti toivottomuuteen vaan löytää tahtoa selvittää ongelmista. Kannustaminen ja vanhempien arvostus lasta kohtaan saavat lapsen tuntemaan olonsa tärkeäksi ja hän oppii löytämään omia vahvuuksiaan. Kotiolot eivät kuitenkaan aina kulje käsi kädessä sen kanssa, kenestä tulee kiusaajia ja kenestä kiusattuja. (Hamarus 2008, 142.)

Kodin vaikutus lapseen on suuri ja kun lapsi astuu kouluyhteisöön, hänellä on käytössään niitä valmiuksia, joita hän on kotoaan saanut. Kotitausta ja omilta vanhemmilta saatu malli vaikuttavat lapsen persoonallisuuteen, sosiaalisiin taitoihin, tapoihin sekä arvomaailmaan. (Salmivalli 2003, 28.) Koulukiusaamista selitetään yksilötasolla, luokan tasolla sekä koulun tasolla. Yksilötasolla sitä selitetään siten, että kiusaamiseen vaikuttavat kiusatun sekä kiusaajan ominaisuudet sekä persoonallisuuden piirteet. Tutkimukset ovat osoittaneet, että on joitakin tekijöitä, jotka lisäävät lapsen riskiä joutua kiusatuksi tai tulla kiusaajaksi. Kiusaajan tai kiusatun roolit eivät kuitenkaan määräydy ainoastaan persoonallisuudenpiirteiden mukaan, vaan niihin vaikuttavat vahvasti sosiaaliset roolit, muiden odotukset, luokassa vallitsevat normit sekä sosiaalinen tilanne. (Salmivalli 2003, 29-32.)

Kiusaamisen syitä voidaan tarkastella myös luokan tasolla. Se, millainen luokkaryhmä on, vaikuttaa paljon siihen esiintyykö kiusaamista ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Kullakin ryhmän jäsenellä on jonkinlainen rooli ja se miten he toimivat erilaisissa tilanteissa vaikuttaa kiusaamistilanteisiin sekä niihin suhtautumiseen. Ryhmänormit koulu-

luokissa ovat usein kiusaamista edistäviä. Se tarkoittaa sitä, että ryhmässä on niin sanottuja hiljaisia sääntöjä miten ryhmässä tulisi toimia, jotta saisi hyväksynnän ryhmän jäsenenä. Moni oppilas uskoo, että pysyäkseen hyväksyttynä ryhmän jäsenenä on suotavampaa mennä mukaan kiusaamiseen tai vähintään naureskella mukana kuin että menisi puolustamaan kiusattua. (Salmivalli 2003, 32-34.)

Koulun vaikutusta kiusaamiseen on tutkittu melko vähän, mutta tiedetään kuitenkin, että kiusaamistilastot vaihtelevat koulujen välillä laajasti. Koulun sääntöjen selkeydellä, kasvatuskulttuurilla, työskentelyilmapiirillä sekä kiusaamiseen liittyvillä asenteilla on todettu olevan merkitystä ja niihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Koko koulun tulee tehdä töitä kiusaamisen välttämiseksi, jotta kiusaamisen vastaisessa työssä onnistutaan. (Salmivalli 2003, 28-39.)

Subjekttiivinen kokemus ja valtaepätasapaino kiusaajan sekä kiusatun välillä ovat riittäviä syitä alkaa selvittämään, onko tilanteessa kysymys kiusaamisesta. Mitä aikaisemmassa vaiheessa kiusaamiseen puututaan, sitä vaikuttavampaa ja helpompaa se on. Jos kiusaaminen tapahtuu esimerkiksi luokkayhteisössä ja ryhmän sosiaaliset suhteet sekä roolit vakiintuvat tilanteen korjaaminen vaikeutuu kiusaamisen edetessä. Varhainen tilanteiden selvittäminen katkaisee kielteisen vuorovaikutuksen ja on todennäköisempää, että kiusaaminen saadaan pysäytettyä tehokkaammin. (Hamarus 2012, 24.)

Lapsi ei välttämättä aina täysin ymmärrä mitä kiusaaminen tarkoittaa. Vanhempi ja lapsi voivat keskustella kiusaamisesta, mutta todellisuudessa heidän käsityksensä luultavasti eroavat toisistaan. Vanhemman on hyvä keskustella lapsen kanssa mitä kiusaamisella tarkoitetaan sekä mitkä asiat ovat sallittuja ja mitkä eivät. Lapsi ei välttämättä osaa kertoa joutuneensa kiusatuksi jos asiaa kysytään suoraan, joten voi olla helpompaa käsitellä sitä konkreettisemmin esimerkkien ja havainnollistamisen avulla. Esimerkiksi lasta voidaan pyytää kertomaan erilaisista tilanteista, joita hän on kohdannut. Vanhemman olisi hyvä ohjeistaa ja kannustaa lasta olemaan ystävällinen toisia kohtaan sekä ottamaan muut huomioon. (Hamarus 2012, 24-25.)

Stefan Einhorn (2007) on määritellyt etiikan tavaksi, jolla me olemme suhteessa toisiin ihmisiin sekä ympäröivään maailmaan. Aina kun olemme tekemisissä toisen ihmisen kanssa, olemme tekemisissä myös eettisyyden kanssa. Eettinen taito on kohdata toinen

ihminen kunnioittavasti. Jos kiusaajalta puuttuu eettinen ymmärrys siitä mikä on toisen ihmisen kunnioittavaa kohtelua, on hänen vaikea muuttaa käytöstään. Jo kotona opitaan asioita, mitkä ovat eettisesti oikein ja mitkä väärin, mutta näitä asioita on syytä käsitellä myös koulussa. Opettajilla on helppo liittää eettisyyden läpi käyminen lähes mille tahansa oppitunnille. Eettistä kasvatusta voidaan soveltaa arkipäivän tilanteisiin ja käydä aiheista keskustelua, joka auttaa asioiden ymmärtämisessä. Eettinen kasvatus sisältyy myös perusopetussuunnitelmaan ja koko koulu pyörii yhteisten pelisääntöjen mukaan, jotka perustuvat eettisyyteen. Opetuksen lisäksi tärkeintä eettistä kasvatusta ovat arkipäivän tilanteet ja toiminta mikä tapahtuu opettajan ja oppilaiden välisessä vuorovaikutuksessa. Oppilaat seuraavat sekä lukevat opettajan käyttäytymistä ja se jää heidän mieleensä paremmin kuin mitkään paperille kirjoitetut säännöt. (Hamarus 2008, 125-127.)

Koulun opettajat ja muu henkilökunta kantavat vastuuta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Rehtorilla on päävastuu siitä, että henkilökunnalla on riittävä määrä tietoa kiusaamiseen liittyvistä asioista. Hän tukee opettajia työssään ja voi tarjota tarvittaessa työnohjausta sekä koulutusta. On tärkeää, että opettajat voivat keskustella toistensa kanssa ja työyhteisössä vallitsee avoin ilmapiiri. Opettaja tekee yhteistyötä vanhempien kanssa ja he ovat yhteyksissä puolin ja toisin lapseen liittyvistä asioista. Vanhempien kanssa aiheita voidaan käsitellä mm. vanhempainilloissa ja tarpeen vaatiessa muulloinkin. Vanhempien ja opettajien pitäessä yhteistä linjaa kodin ja koulun menettelytavoista, saadaan tehokkaammin ennaltaehkäistyä kiusaamista ja noudatettua sääntöjä. Kun tieto kulkee kodin ja koulun välillä, vältetään turhilta ristiriidoilta ja kaikki pysyvät tilanteen tasalla. (Hamarus 2012, 25; Hamarus 2008, 128.)

Koulun henkilökunta ei tarkoita vain rehtoria ja opettajia. Kouluyhteisössä toimii myös muiden ammattien edustajia kuten koulukuraattori ja koulusosionomi. Koulusosionomin ammatti on vielä melko harvinainen kouluissa, mutta sosionomin ammattitaidolle on kuitenkin nähty tarvetta koulumaailmassa. (Kuikka 2012.) Koulukuraattorin sekä koulusosionomin ammatillisen osaamisen yhdistäminen luovat hyvän kokonaisuuden oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseen koulussa. Tällainen työ on osa oppilashuoltoa. Perusopetuslain 31a§ (Finlex) mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus ilmaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuollon tarkoituksena on pystyä turvaamaan jokaiselle oppilaalle hyvä terveys niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Oppilaalle tulee turvata hyvä ja turvallinen oppimisilmapiiri sekä ylläpitää ja edistää hyvinvointia koulussa (Jokela & Pruuki 2010, 8-9).

Koulusosionomin työhön kuuluu koulumaailman kiemuroiden ymmärtäminen niin yksilön kuin kouluyhteisönkin näkökulmasta. Koulussa tapahtuu paljon vuorovaikutusta erilaisten ihmisten välillä, joka tarkoittaa sitä, että väistämättä tulee myös ristiriitatilanteita. Sosionomilla on hyvät valmiudet toimia kouluyhteisössä, sillä koulutuksensa puolesta hänellä on tieto ja taito tarkastella ihmistä holistisesti eli hallita ihmisen fyysiset, psyykkiset sekä sosiaaliset ulottuvuudet sekä niiden väliset vaikutussuhteet. Sosionomi kykenee tarkastelemaan ihmistä kokonaisvaltaisesti niin yksilönä kuin yhteisönkin jäsenenä. Tämä antaa hyvän pohjan tehdä ennaltaehkäisevää työtä sekä puuttua tehokkaasti ongelmatilanteisiin kuten kiusaamistilanteisiin kouluissa. (ECTS-kompetenssit.)

3 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Toteutus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme käsittelee ajankohtaista aihetta, kiusaamista. Pääsääntöisesti perehdymme tutkimuksessamme koulukiusaamiseen. Saimme idean opinnäytetyöllemme, kun pienen kaupungin lähiössä sijaitsevalta koululta tuli yhteistyöehdotus koulukiusaamistilanteen kartoittamiseksi kyseisellä alakoululla. Saimme tiedon tästä yhteydenotosta opettajaltamme ja päätimme heti tarttua aiheeseen. Aloitimme opinnäytetyöprosessin syksyllä 2012, jolloin teimme tutkimussuunnitelman sekä olimme yhteydessä yhteistyökoulun työryhmän jäsenten kanssa. Tarkoituksena oli kehittää yhdessä koulun työryhmän kanssa kiusaamiskysely, jonka tavoitteena oli selvittää kiusaamistilannetta kyseisellä koululla.

Marraskuussa 2012 laadimme koulukiusaamiskyselyn ensimmäisen version, jonka lähdimme työryhmälle kommentoitavaksi. Lähdimme molemmat opiskelijavaihtoon alkuvuodesta 2013 eri puolille maailmaa, mutta jatkoimme koulukiusaamiskyselyn työstämistä sähköpostitse työryhmän kanssa. Toistemme kanssa pidimme yhteyttä internetin ja Skypen avulla, jolloin teimme myös tarvittavia muutoksia koulukiusaamiskyselyyn. Olimme edelleen tiiviisti yhteyksissä koulun yhteistyöryhmän kanssa ja kävimme keskustelua muutoksista. Palattuamme takaisin kotiin työstimme koulukiusaamiskyselyn lopulliseen muotoonsa. Koulukiusaamiskysely toteutettiin toukokuussa 2013 ja ennen kesälomaa saimme myös vastaukset itsellemme. Kesäloman aikana kävimme läpi koulukiusaamiskyselystä saamaamme aineistoa sekä teimme taustatyötä opinnäytetyömme teoriaosiota varten.

Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan tarkoituksena oli työstää opinnäytetyön teoriaosuus loppuun syksyllä 2013. Tähän suunnitelmaan kuitenkin tuli muutoksia, sillä pääsimme molemmat suorittamaan viimeistä opintoihimme kuuluvaa harjoittelua Afrikkaan. Tästä syystä opinnäytetyömme työstäminen keskeytyi kolmen kuukauden ajaksi. Palattuamme takaisin harjoittelusta aloitimme teorian kirjoittamisen sekä aloimme etsiä

systemaattisemmin kirjallisuutta ja materiaalia tutkimuksemme tueksi. Opinnäytetyömme työstämisprosessi oli melko pitkä ja välillä myös katkonainen, mutta yhtälailla antoisa ja opettavainen. Asetimme itsellemme selkeän aikataulun opinnäytetyön tekoon. Prosessin edetessä jouduimme kuitenkin hieman joustamaan ja muuttamaan aikataulua ulkomailla suoritettujen harjoittelujaksojen myötä.

Koulukiusaaminen on hyvin universaali ilmiö ja siksi myös ajankohtainen tutkimuksen aihe. Lähtökohtana tutkimuksellemme oli kiusaamisen yleisyyden tutkiminen kyseisessä koulussa, tapahtuuko sitä ja kuinka paljon? Tavoitteenamme oli kehittää sellainen koulukiusaamiskyselylomake, jolla saataisiin mahdollisimman kattava ja luotettava tieto kiusaamistilanteesta kyseisessä koulussa. Kiusaamiseen voidaan puuttua ja sitä voidaan ennaltaehkäistä tehokkaasti, kun tietoisuus asiasta kasvaa. Tämä tietoisuuden kasvattaminen oli myös yksi opinnäytetyömme tavoitteista. Koulukiusaamiskyselylle oli tarvetta etenkin 1.-2. luokkalaisten keskuudessa, joten kyselyn suunnittelussa oli tärkeää huomioida vastaajien ikä. Kyselyn kysymykset oli tärkeä muotoilla niin, että oppilaat ymmärtävät kysymykset tarkoitettulla tavalla sekä osaavat vastata niihin. Oppilaat täyttivät kyselyn kotona yhdessä vanhempien kanssa, koska lukutaito oli monella vielä osittain puutteellinen.

Koulukiusaamiskyselyn mukana lähetettiin saatekirje (Liite 1), jossa avattiin kiusaamisen määritelmää ja sen eri muotoja. Koululta saimme taustatietoa, että kiusaaminen käsitteenä ei ole selkeä 1.-2. luokkalaisille ja se saatetaan ymmärtää myös väärin. Tarkoituksena oli kyselyn, saatekirjeen sekä ohjeiden avulla saada selkeä käsitys kiusaamisesta niin oppilaalle kuin oppilaan vanhemmille. Tutkimuksissa on saatu selville, että kiusaamisen ennaltaehkäisyn tehostamiseksi, tulisi koulussa sekä luokassa olla selkeät säännöt kiusaamistilanteiden varalle. Oppilaille on tärkeää saada tarpeeksi selkeä määritelmä siitä, mikä on kiusaamista. (Kaukiainen & Salmivalli 2009.) Yhdessä kehitetyn kiusaamiskyselylomakkeen tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava tieto koulun tilanteesta ja siellä ilmenevistä kiusaamisen muodoista. Kyselyyn vastaajat saivat myös halutessaan kertoa oman nimensä sekä mahdollisten kiusaajien nimet.

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus keskittyy aineiston sisältöön, kun taas kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä painottuu mittaamaan määrien jakautumia, muutoksia ja eroja. (Ronkainen & Pehkonen & Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 81-84). Tutkimuksessamme on piirteitä niin kvalitatiivisesta kuin kvantitatiivisestakin tutkimuksesta. Tutkimuksemme tarkoituksena on saada selville, kuinka paljon kiusaamista esiintyy ja millaista kiusaaminen on.

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä antaa mahdollisuuden ilmiön kokonaisvaltaiseen tutkimiseen ja se mahdollistaa tutkimuksen elämisen prosessin aikana. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän myötä tutkimuksesta tulee prosessi, jonka avulla pyritään ymmärtämään kohdetta sen merkityksen, laadun sekä ominaisuuksien kautta. (Eskola & Suoranta 1999, 15-16.) Tutkimuksessamme muotoilimme koulukiusaamiskyselyn kysymykset niin, että vastauksilla saamme mahdollisimman kattavan kuvan koulukiusaamisen yleisyydestä, kiusaamistavoista sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Tämä edellyttää laadullisen sekä määrällisen tutkimusmenetelmän yhdistämistä. Määrällisen tutkimusmenetelmän avulla saamme vastauksen muun muassa siihen, kuinka paljon kiusaamista esiintyy tutkimuksessa mukana olevan koulun 1.-2. luokkalaisten keskuudessa. Laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen taas saamme vastauksen esimerkiksi kysymykseen millaista kiusaamista koululla on havaittavissa.

Kyselylomaketutkimus on perinteinen aineistonkeruunmenetelmä ja sitä pidetään yleensä ottaen luotettavana tiedonkeruumenetelmänä (Ahola 2007, 47-48). Toteutamme tutkimuksemme kyselylomaketutkimuksena, sillä se sopii parhaiten tämän tutkimuksen tiedonkeruumenetelmäksi. Tutkimuksessamme koemme suurena haasteena kyselyyn vastaajien iän, sillä kyseessä on sen ikäiset oppilaat, että lukutaito ei ole monellakaan vielä kehittynyt tarpeeksi. Haasteenamme on luoda sellainen koulukiusaamiskysely ja kiusaamismääritelmä, joilla saadaan asia oikein ymmärretyksi. Kun kysymystä ei ymmärrä tai sitä ei osaa hahmottaa oikein, vastaus tulee olemaan epäjohton mukainen. Oppilailla saattaa muutenkin olla hankalaa ymmärtää, mitä kiusaaminen käsitteenä tarkoittaa.

Koulukiusaamiskyselylomakkeen kysymyksiin vastaaminen on yhtäläillä vuorovaikutuksellinen tilanne kuin kasvokkain haastatteleva ja näin ollen kysymysten muoto tulee miettiä tarkkaan (Ahola 2007, 47). Kysymysten asettelulla sekä muotoilulla pystyy vaikuttamaan vastaajan ajatuksiin tutkimuksesta. Jos kysymykset ovat liian hienosti muotoiltu ja vaikeasti ymmärrettävissä tai niitä on liian paljon, se vaikuttaa huomattavasti vastausten laatuun sekä vastauskokemukseen. Ajatellaan kyselyn olevan vuorovaikutuksellisesti moniulotteinen. Tässä kyselyssä on kolme vuorovaikutustasoa, sillä se sisältää:

1. Oppilaan ja tutkijan välistä vuorovaikutusta (koulukiusaamiskysely), jossa me tutkijoina yritämme saada kysymykset oppilaalle mahdollisimman helposti ymmärrettävään muotoon.
2. Huoltajan ja tutkijan välistä vuorovaikutusta (koulukiusaamiskysely), joka tarkoittaa kysymysten sekä ohjeiden muotoilua niin, että huoltajan on helppo avata oppilaalle epäselvät kohdat.
3. Huoltajan ja oppilaan välistä vuorovaikutusta, jossa huoltaja on oppilaan tukena kyselyn täyttämässä ja auttaa oppilasta lukemaan sekä ymmärtämään kysymykset kuitenkin oppilasta johdattelematta. Jos oppilas ei osaa itse kirjoittaa on huoltajan vastuulla se, että asia tulee paperille juuri niin kuin oppilas on sen ilmaissut.

Sitoutuminen tutkijoina omaan tutkimukseen on tärkeä ymmärtää. Tutkimusta tehdessä täytyy pystyä puntaroimaan, miksi tutkimus on tärkeä, mitä olettamuksia itsellämme on tutkimuksen tekoa aloittaessa ja miten ajatuksemme tulevat muuttumaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 140.) Ajatellaan, että tällaisen tutkimuksen tekeminen olisi turhaa, eikä saatua tietoa pystyisi hyödyntämään jos oma kiinnostus, usko ja motivaatio eivät kohtaa tutkimuksen suhteen. Lähtöoletuksena meillä on, että olemme saaneet tiedon, että kyseisellä koululla on esiintynyt kiusaamista. Lähtöoletuksen muuttuminen parhaimmillaan tarkoittaa sitä, että oppilailla ei olisi kokemuksia kiusaamisesta koulussa ollenkaan tai niin paljon kuin nyt alussa oletamme.

Opinnäytetyössämme analyysimenetelmänä käytämme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi antaa meille mahdollisuuden tarkastella tutkimusaineistoa systemaattisesti sekä objektiivisesti. Sisällönanalyysissä dokumenttina voidaan käyttää esimerkiksi kirjoja, artikkeleita tai raportteja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103-104.) Sisällönanalyysimenetelmän avulla tuotettu aineisto saadaan tiiviimpään sekä yleisempään muotoon. Järjestelemällä kerätty aineisto sisällönanalyysin avulla mahdollistaa johtopäätösten tekemisen myöhemmässä vaiheessa. (Grönfors 1985, 160-161.) Tutkimuksessamme dokumenttina käytämme koulukiusaamiskyselyn vastauksia.

Luokittelu on yksi aineiston järjestämisen muodoista. Luokittelua käyttäen aineisto jaotellaan erilaisiin luokkiin. Tämän jälkeen on mahdollista laskea, montako kertaa kukin luokka esiintyy aineistossa. Halutessaan luokitellun aineiston voi esittää taulukkona. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-93.) Analysoinnin alussa päätimme tutkimusaineistosta mitkä asiat ovat oleellisia tutkimuksemme kannalta ja mitkä koulukiusaamiskyselyn kysymyksistä antavat vastaukset asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Kerättyämme aineistosta oleelliset kysymykset ja tiedot, aloimme käsitellä aineistoa luokittelemalla koulukiusaamiskyselyn vastauksia. Osan vastauksista esitimme taulukkomuodossa havainnollistamisen selkeyttämiseksi.

3.3 Tutkimuksen eettisyys

Eettisesti kestävä tutkimuksen tekeminen edellyttää tutkimuksen tekijältä ensisijaisesti rehellisyyttä sekä luotettavuutta. Nämä kaksi ominaisuutta ohjaavat tutkimuksen tekoa koko prosessin ajan ja ovat tärkeitä lähtökohtia hyvän tutkimuksen luomiselle. (Hirvonen 2006, 31-32.) Eettisyys kulkee mukana jokaisessa tutkimuksen teon vaiheessa, eli se on ohjenuorana kaikille niille valinnoille, teoille sekä päätöksille, joita tutkija tekee. Valintoja punnitaan rakentavasti sekä mietitään, mitä ne merkitsevät. (Pohjola 2007, 11-12.)

Tutkimusta tehtäessä kannattaa välillä kysyä itseltään mitä, miksi, miten ja mitkä ovat seuraukset. Näin kriittinen ote sekä eettisyyden arvioiminen pysyy mukana tutkimusprosessin lähtökohtina. Tutkimuksen eettinen polku alkaa jo aiheen valinnasta,

miksi tämä aihe ja mitä se tarkoittaa? Tärkeää on myös pitää ero tutkittavien asioiden subjektiivisuuden sekä objektiivisuuden välillä. Ihminen on subjekti ja tutkittava asia enemmänkin objekti. Tutkimukseen tulee valita eettisesti hyvät toimintamenetelmät. (Pohjola 2007, 17.) Objektina eli kohteena tässä opinnäytetyössä on koulukiusaaminen. Tietoa kohteesta saamme kyseisen koulun 1.-2. luokkalaisten vastauksista.

Tutkimuksemme kannalta ei ollut tärkeää saada tietoon koulukiusaamiskyselyyn vastanneiden nimiä, koska se ei ole meille oleellista tietoa. Koulukiusaamiskyselyyn vastanneet pysyvät siis tutkimuksessamme täysin anonyymeina. Tutkimuksen ollessa eettisesti kestävä koko projektin ajan, on välillä osattava kysyä itseltämme mitä, miksi, miten ja mitkä ovat tutkimuksemme seuraukset. (Ahola 2007, 48.) Tärkeää on myös miettiä ketä tutkimus hyödyttää (Pohjola 2007, 28). Pohdimme tutkimusta eettisyyden kannalta ja tulimme siihen tulokseen, ettei kenenkään nimien esille tulo ei antaisi lisäarvoa tutkimuksellemme. Kun taas koulun henkilökunnan kannalta tieto on oleellista, koska heidän tehtävä on puuttua kiusaamiseen ja lasten välisiin ongelmiin. Koulukiusaamiskyselyn avulla on tarkoitus saada selville kuinka moni kokee olevansa kiusattu ja näin opettajien sekä koulun muun henkilökunnan on helpompi huomata ja puuttua kiusaamistilanteisiin.

Eettisesti kestävässä tutkimuksessa tutkijan tulee ottaa huomioon ja näyttää aikaisemmin tehdyt tutkimukset, jolloin väärinymmärtämisen mahdollisuus pienenee. Huomiota tulee myös kiinnittää lähdeviitteiden oikeaan merkitsemiseen, jolloin alkuperäislähteiden osuus, käyttö sekä hyöty tulevat tutkimuksessa esille. Tutkimuksen eettiset valinnat eivät ole helppoja tai aina edes selvästi näkyvillä. Valintoihin vaikuttavat suuresti vallalla olevat käsitykset, tutkijan omat näkökulmat sekä mielipiteet. Pyrkimyksenä kuitenkin on, että tutkimus olisi neutraali, eikä ketään syyllistävä, jolloin se on myös eettisesti kestävä. (Pohjola 2007, 23-26.)

3.4 Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä

Tutkimuksen arvioinnissa täytyy muistaa mitä tutkitaan ja miksi tutkitaan (Tuomi & Sarajärvi 2012, 140). Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat erään koulun 1.-2. luokkalaiset, jotka antavat meille tietoa tutkimuksen kohteesta eli koulukiusaamisesta. Koulun ensisijainen tarve koulukiusaamiskyselystä oli 1.-2. luokkalaisille. Olemme molemmat suuntautuneet opinnoissamme lapsiin ja nuoriin ja siksi tämä kyseinen ikäryhmä oli myös meidän valintamme. Päätökseen vaikutti myös se, että suoritamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden, jonka vuoksi opinnäytetyömme aihe täytyi liittyä lapsiin.

Jokaiseen tutkittavaan ilmiöön liittyy jonkinlainen ongelma. Tutkimusongelma on tarkoitettu ratkaistavaksi ja asettamalla ilmiötä kuvaavat tutkimuskysymykset oikein, on mahdollista siirtyä ratkaisemaan itse ongelmaa. Tutkimusongelma sekä sen ratkaisemiseen pyrkivät tutkimuskysymykset kulkevat eräänlaisena ohjenuorana koko tutkimuksen ajan. (Kananen 2010, 18-19). Opinnäytetyössämme tutkimusongelmana on koulukiusaaminen. Valitsimme tutkimuskysymyksemme liittyen kiusaamiseen ilmiönä sekä sen perusteella, mitä asioita koulun työryhmä halusi koulukiusaamiskyselyn selvittävän.

Tutkimuskysymykset:

1. Tapahtuuko kiusaamista koulussa?
2. Millaista kiusaaminen on?
3. Mitkä ovat kiusaamiseen johtavat syyt?

Tutkimuskysymykset on aseteltu niin, että vastaukset kysymyksiin pystyisimme selvittämään koulukiusaamiskyselyn tuloksilla. Tapahtuuko kiusaamista koulussa kysymyksen vastausta pyrimme selvittämään koulukiusaamiskyselyssä kahdessa eri kohdassa. Kysymme vastaajalta, että tiedätkö onko jotakin kiusattu koulussa? Sekä onko sinua kiusattu koulussa? Näiden kahden kysymyksen vastausten avulla saamme tiedon siitä tapahtuuko kiusaamista koulussa ja kuinka yleistä se on. Kysymällä samaa asiaa kahdesta eri näkökulmasta saamme tietoa samaan aiheeseen eli siihen esiintyykö kiusaamista koulussa.

Toisen tutkimuskysymyksen vastauksen saannin varmistamiseksi kysyimme asiaa kahdella kysymyksellä kyselyn eri vaiheissa. Koulukiusaamiskyselyssä kysyttiin; Millä tavoilla heitä on kiusattu? Ja myöhemmin kyselyssä selvitellään samaa asiaa kysymällä henkilökohtaisesti; millä tavoin sinua on kiusattu? Pyrimme saamaan mahdollisimman monipuolisen vastauksen kysymällä asiaa vastaajan omasta ja muiden oppilaiden tilanteiden näkökulmista sekä kysymällä asiaa avoimilla kysymyksillä. Tällä tavoin annoimme vastaajalle mahdollisuuden kuvailla kiusaamistapoja vapaasti haluamallaan tavalla. Jos olisimme antaneet kysymyksiin valmiit vastausvaihtoehdot, olisimme saattaneet huomaamattamme rajata pois joitakin kiusaamistapoja. Näiden kysymysten vastaukset käsittelemällä saimme kattavan tiedon erilaisista kiusaamistavoista, joita kyseisellä koululla esiintyy.

Kolmannen tutkimuskysymyksen eli mitkä ovat kiusaamiseen johtavat syyt, selvitetään kiusaamiskyselyn seitsemännessä kohdassa. Asiaa kysytään avoimella kysymyksellä monipuolisten sekä laajojen vastausten saamisen mahdollistamiseksi.

3.5 Koulukiusaamiskysely ja sen toteutus

Lähdimme toteuttamaan koulukiusaamiskyselyä eräällä alakoululla ilmenneen tarpeen pohjalta. Koululla on aikaisempinakin vuosina tehty koulukiusaamiskyselyjä, mutta työryhmä halusi lähteä hakemaan ideoita muualta koulukiusaamiskyselyn parantamiseksi. Alakoulu on osana KiVa Koulu -ohjelmaa, joten laadimme koulukiusaamiskyselyn käyttäen apuna sen materiaalia. KiVa Koulu on kiusaamisten vastainen toimenpideohjelma. Suomen perusopetuksesta vastaavista kouluista noin 90 % ovat liittyneet osaksi KiVa Koulu- ohjelmaa. (KiVa Anti-Bullying Program.) Kokoustimme yhdessä koulun työryhmän kanssa useaan otteeseen ja mietimme asioita mitä tulee ottaa huomioon koulukiusaamiskyselyä laatiessa ja sitä toteuttaessa. Lähes satojen korjauksien ja muutosten jälkeen saimme lopulta aikaan kokonaisen toimivan koulukiusaamiskyselyn, joka toteutettiin toukokuussa 2013. Koulukiusaamiskyselyyn vastasi 63 oppilasta.

Koulukiusaamiskyselylomakkeen alkuun laadimme saatekirjeen, jossa ensimmäisenä kerrottiin kenelle kysely on osoitettu. Sen jälkeen kerroimme hieman omista taustoistamme sekä opinnäytetyöstämme, jonka ohessa kyselyn toteutimme. Saatekirjeessä il-

maistiin selkeästi, että koulukiusaamiskyselyn tarkoituksena on kartoittaa kiusaamislannetta kyseisellä koululla 1.-2. luokkalaisten keskuudessa ja pyyntö koulukiusaamiskyselyn kehittämiseksi tuli koululta. Toteutus tapahtui yhteistyössä koulun työryhmän kanssa, joka tuli esille saatekirjeessä. Yksi tärkeimmistä asioista oli kertoa heti alussa, että me olemme vaitiolovelvollisia ja käsittelemme koulukiusaamiskyselyt luottamuksellisesti. Kenenkään henkilöllisyys ei tule esiintymään tutkimuksessamme. Saatekirjeessä perustelimme myös koulukiusaamiskyselyn tärkeyttä siten, että koulukiusaamiskyselyn avulla saatavilla tiedoilla on merkitystä jokaisen oppilaan hyvinvointiin ja sen turvaamiseen koulussa. Annoimme kuitenkin vielä lopussa vaihtoehdon, mikäli vanhempi ei halua oman lapsensa osallistuvan koulukiusaamiskyselyyn, hän voi asiasta ilmoittaa opettajalle erikseen. Viimeiseksi saatekirjeessä lukee tekijöiden eli meidän nimet, koulun nimi sekä tutkintonimike.

Koulukiusaamiskysely alkoi pienellä selkeällä ohjeistuksella. Kun kohderyhmänä ovat 1.-2. luokkalaiset, koulukiusaamiskysely on tarkoitus täyttää yhdessä vanhempien kanssa, koska monen oppilaan luku- sekä kirjoitustaito saattaa olla osittain puutteellinen. Vanhempia ohjeistettiin lukemaan lihavoidut tekstit ääneen ja tarpeen vaatiessa heitä pyydettiin keskustelemaan niistä yhdessä oppilaan kanssa. Ohjeistuksen jälkeen seurasi lyhyehkö määritelmä kiusaamisesta. Sillä oli tarkoitus havainnollistaa ja selventää, mitä koulukiusaamisella todellisuudessa tarkoitetaan. Määritelmässä nimettiin muutamia konkreettisia esimerkkejä erilaisista kiusaamistavoista.

Koulukiusaamiskysely alkoi perinteisesti oman nimen kirjoittamisella. Nimikentän perässä oli kuitenkin ”voit kertoa nimesi jos haluat” -kohta, joten vastaaja voi halutessaan pysyä anonyyminä ja jättää paikan tyhjäksi. Tämän jälkeen siirryttiin varsinaisiin kysymyksiin, joissa annettiin aina joko vastausvaihtoehtoja, joista vastaajaa pyydettiin ympäröimään oikea vaihtoehto tai vastaamaan vapaamuotoisesti. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin luokkaa ja toisessa sukupuolta.

Koulukiusaamiskyselyn alussa oli lyhyt määritelmä muistutukseksi siitä, mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Tämän jälkeen kysymyksessä numero kolme lähdettiin johdattelemaan lukijaa aiheeseen kysymällä tiedätkö, että jotakin oppilasta kiusataan koulussa. Halusimme aloittaa kyselyn kysymällä tietääkö oppilas, että muita kiusataan koulussa. Oppilaiden voi olla helpompi kertoa ensin muihin liittyvistä asioista kuin omistaan. Joillekin oppilaille aihe saattaa olla hyvinkin arka, joten tämän kysymyksen tarkoituksena

oli johdatella vastaaja pehmeämmin itse aiheeseen ja omien kokemusten kertomiseen. Jos vastaaja vastasi ensimmäiseen kysymykseen kielteisesti, pyydettiin häntä siirtymään kohtaan seitsemän. Valitsimme tämän kysymyksen koulukiusaamiskyselyyn myös siksi, että tämän kysymyksen vastauksilla saimme tietoa kiusaamisen yleisyydestä.

Kysymys neljä oli tarkentava kysymys liittyen edelliseen ja kolmannen kysymyksen tapaan siinä keskityttiin toisten tilanteen tarkasteluun. Siinä kysyttiin, että millä tavalla heitä kiusataan. Tähän vastaaja voi vapaamuotoisesti kuvailla ja kertoa millaisia kiusaamistapoja hän on henkilökohtaisesti havainnut. Avointen kysymysten avulla saimme mahdollisimman monipuolisia ja juuri sen ryhmän tilannetta kuvaavia vastauksia. Jos olisimme antaneet vaihtoehdot valmiiksi, olisimme saattaneet rajata huomaamatta pois kiusaamismuotoja, joita näiden ryhmien välillä esiintyy.

Kysymyksessä numero viisi kysyttiin missä heitä kiusataan. Tämän kysymyksen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, missä kiusaamista tapahtuu. Tämän tiedon avulla koulun henkilökunnan on helpompi kohdistaa huomiotaan ja lisätä valvontaa kyseisille paikoille. Kysymyksessä numero kuusi kysyttiin, kuinka usein häntä kiusataan. Tätä kysyttiin siksi, että saisimme tietoa koulukiusaamisen toistuvuudesta ja kuinka usein sitä tapahtuu. Koulukiusaamisen jatkuvuudesta saadun tiedon avulla voimme tehdä johtopäätöksiä tilanteen vakavuudesta.

Seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin yleisesti, millaisten asioiden takia joitakin aletaan kiusata koulussa. Kahdeksannen kysymyksen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, onko koulukiusaamiskyselyyn osallistuneilla kavereita koulussa. Samalla tämä kysymys toimi siltana seuraavaan kysymykseen, jossa tarkastelun kohde vaihtui toisten kokemuksista omiin kokemuksiin. Kysymyksessä yhdeksän kysyttiin onko sinua kiusattu koulussa. Tämä kysymys yhdessä kolmannen kysymyksen kanssa muodostaa kokonaisuuden koulukiusaamisen yleisyydestä kyseisen alakoulun 1.-2. luokilla. Tämän kysymyksen jälkeen mainittiin, että mikäli vastasit kysymykseen kielteisesti, voit ohittaa kohdat 10-15. Vastauksen ollessa myönteinen jatketaan etenemistä kysymys kysymykseltä.

Seuraavassa kohdassa eli kysymyksessä kymmenen kysyttiin, onko koulukiusaaminen jokapäiväistä. Tämän kysymyksen avulla pyrimme saamaan tietoa koulukiusaamisen toistuvuudesta. Tässä kysymyksessä tiedustellaan vastaajan henkilökohtaista kokemusta koulukiusaamisen toistuvuudesta. Koulukiusaamisen toistuvuuden lisäksi halusimme

tiedustella, onko kiusaajia useampia. Kysymyksen 11 ajatuksena oli saada tietoa toimii-
ko kiusaaja yksin vai tapahtuuko kiusaaminen useamman oppilaan toimesta. Tieto kiu-
saajien määrästä helpottaa henkilökuntaa tunnistamaan kiusaamistilanteet ja puuttumaan
siihen sekä kiinnittämään huomiota ryhmädynamiikkaan.

Työryhmältä tuli toivomus saada kyselyyn kohta, johon oppilas voi halutessaan kirjoit-
taa mahdollisen kiusaajan / kiusaajien nimet. Seuraavassa kohdassa (kysymys 12) an-
nettiin vastaajalle mahdollisuus kertoa kiusaajien nimet. Tämän kysymyksen laitoimme
sen vuoksi, että opettajat voisivat paremmin puuttua koulussa tapahtuviin kiusaamisti-
lanteisiin ja keskustella asiasta kyseisten lasten sekä heidän vanhempiansa kanssa. Mei-
dän tutkimuksen kannalta nimet eivät ole oleellisia, sillä toteutamme tutkimuksen ano-
nyyminä.

Kysymyksessä 13 tiedusteltiin koulukiusaamisen alkamisajankohtaa. Työryhmän toi-
vomuksena oli, että tämän kysymyksen vastausvaihtoehdot olisivat lähiaikoina, viime
vuonna tai tänä vuonna. Aikakäsitteen hahmottaminen voi olla haasteellista 1.-2. luok-
kalaiselle. Nämä kolme vaihtoehtoa nähtiin selkeimmiksi ja helpoimmin hahmotettavik-
si, joten valitsimme ne kysymyksen vastausvaihtoehdoiksi. Koulukiusaamisen alka-
misajankohtaa kysyttäessä saamme vastauksen siihen, onko kiusaamista jatkunut jo pi-
dempään. Nämä vastaukset tukevat kiusaamisen jatkuvuuden selvittämistä.

Kysymyksessä 14 kysyttiin, milloin sinua on viimeksi kiusattu. Tällä kysymyksellä ha-
lusimme saada tietoa, joka auttaa koulun henkilökuntaa hahmottamaan paremmin kiu-
saamistilanteiden ajankohtaa. Samalla tavalla on myös kysymyksessä 15, jossa kysyt-
tiin, millä tavalla sinua on kiusattu. Tämä kysymys antaa meille vastauksia koulussa
tapahtuvan kiusaamisen muodoista. Kyselyssä on kaksi kohtaa (kysymykset 4 ja 15),
joissa selvitetään millä tavoin kiusaamista on esiintynyt. Nämä kysymykset tukevat toi-
siaan ja toiston avulla pyrimme saamaan mahdollisimman laajasti esille niitä tapoja,
miten koulukiusaaminen on näkynyt ja millaisia muotoja siitä esiintyy. Avoimina ky-
symyksinä nämä antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista asian kokemallaan tavalla.

Kolmanneksi viimeisessä kysymyksessä (kysymys 16) tiedusteltiin, onko vastaaja ker-
tonut kenellekään koulukiusaamisesta ja jos on niin kenelle. Tämä kysymys luo kuvaa
siitä keneen aikuiseen oppilas luottaa ja uskaltaa turvautua. Tällä kysymyksellä saimme
vastauksia myös siihen, kuinka usein lapset kertovat kiusaamisesta ylipäätänsä kenelle-

kään. Tämän kysymyksen vastausten avulla voimme myös tehdä johtopäätöksiä koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä sekä tiedonkulusta. Kuinka usein koulukiusaamistapaukset ja tilanteet tulevat koulun tietoon, jos oppilas uskoutuu asiassa vanhemmalle. Jos tulokset kertovat, että oppilas sanoo kiusaamisesta yleisemmin vanhemmille kuin opettajalle, osaa koulun henkilökunta tarvittaessa kiinnittää huomiota sekä tehostaa yhteydenpitoa koulun ja kodin välillä. Toisaalta taas jos tuloksista käy ilmi, että oppilas kertoo enemmän kiusaamistilanteista opettajalle, se on hyvä merkki oppilaan ja opettajan välisestä suhteesta sekä opettajan asemasta oppilaan silmissä. Toisesta näkökulmasta asiaa ajatellen voi olla jollakin tavalla hieman huolestuttavaa, jos oppilas ei uskalla kertoa asioista kotona vaan, kertoo niistä mieluummin opettajalle. Tärkeintä kuitenkin on, että oppilas uskaltaisi kertoa mieltä askarruttavista asioista kenelle tahansa aikuiselle, joka rohkenisi tarttua ongelmiin. Joskus kuitenkin voi olla helpompi puhua vaikeista asioista jollekin ulkopuoliselle, kuin omille läheisilleen ja tämä on aivan ymmärrettävää.

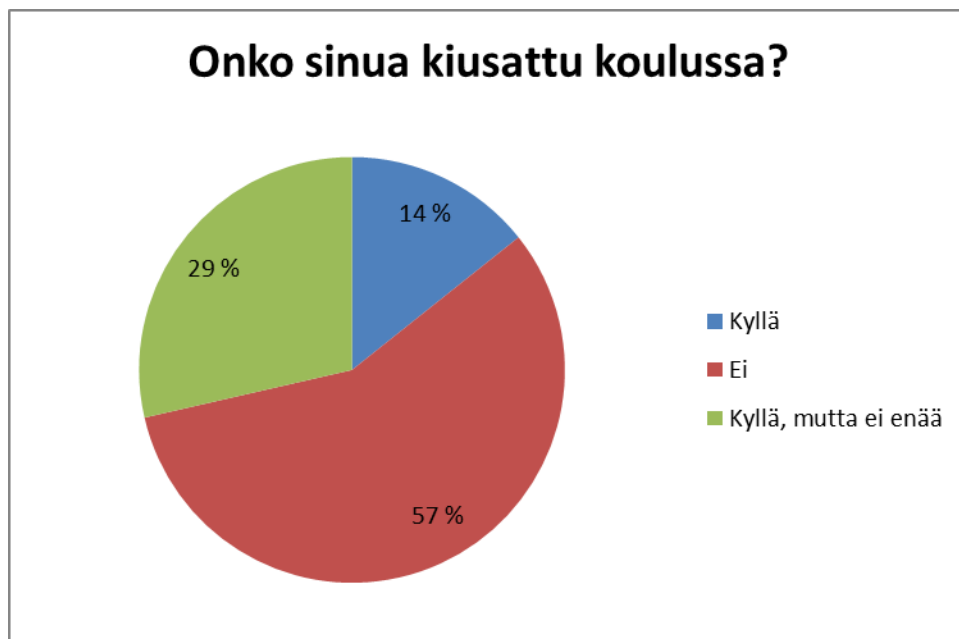
Koulukiusaamiskyselyn toiseksi viimeisessä kysymyksessä (kysymys 17) kysyttiin, saiko apua tilanteeseen. Tällä kysymyksellä halusimme saada vastauksia siihen, onko koulukiusaamisesta kertominen vaikuttanut tilanteeseen. Tämä kysymys liittyy myös kysymykseen, onko sinua kiusattu koulussa. Yksi mahdollisista syistä koulukiusaamisen loppumiseen voi olla juurikin avun saaminen tilanteeseen. Tämän kysymyksen avulla saamme viitteitä siihen, onko koulukiusaamiseen puuttuminen onnistunut katkaistaan kiusaamiskiirteen.

Viimeisessä avoimessa kysymyksessä tiedusteltiin oppilaalta mielipidettä siihen, mitä voitaisiin tehdä, ettei ketään kiusata koulussa. Tähän vastaajilla oli mahdollisuus esittää ideoita ja ehdotuksia kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Tämä avoin kysymys herättää oppilaita miettimään kiusaamista ja pohtimaan millä tavoilla sitä saataisiin vähennettyä kyseisellä alakoululla

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Koulukiusaamisen yleisyys

Yksi opinnäytetyömme tutkimuskysymyksistä oli selvittää, kuinka yleistä koulukiusaaminen on 1.-2. luokkalaisten keskuudessa kyseisellä alakoululla. Alla olevasta diagrammista nähdään, kuinka paljon koulukiusaamista tapahtuu. Tulokset kertovat, että 14 % 1.-2. luokan oppilaista kokevat tulleen kiusatuksi, kun taas 57 % oppilaista ei ole joutunut kohtaamaan kiusaamista. Jäljelle jää vielä ryhmä, joka sivuaa kiusaamista kokeneiden ryhmää. Oppilaista 29 % vastasi kyselyssä, että heitä on kiusattu joskus, mutta ei kiusata enää. Tämä tarkoittaa, että 43 % oppilaista kokee tai on jossain vaiheessa kokenut koulukiusaamista.

Kuvio 1. Onko sinua kiusattu koulussa?

Prosentuaalisesti luku on suuri ja kertoo, että kiusaamista esiintyy koulussa. On kuitenkin otettava huomioon, että vastauksiin on saattanut vaikuttaa vastaajien ikä ja se, että heidän voi olla hieman vaikeaa hahmottaa mikä on kiusaamista ja mikä ei. Koulukiusaamisen yleisyyttä tutkimuksessa saattaa osaltaan nostaa se, ettei määritelmää ym-

märretä oikein. Oppilas saattaa vastata, että häntä on kiusattu sen perusteella jos hänelle on esimerkiksi ilkuttu kerran. Kiusaamismääritelmän mukaan yksi kerta ei ole vielä kiusaamista, vaan kiusaaminen on jatkuvaa ja pitkäkestoista. (Hamarus 2008, 12). Oppilas on voinut kokea tapauksen inhottavaksi ja sen perusteella vastannut myöntävästi kysymykseen onko sinua kiusattu koulussa.

Vaikka määritelmän mukaan yksi ikävä tilanne ei ole vielä kiusaamista, täytyy sellaiset tilanteet ottaa tosissaan. Ikävät tilanteet olisi hyvä saada tietoisuuteen heti alussa, jotta tilanne ei pääsisi jatkumaan ja pahenemaan. Mitä varhaisemmassa vaiheessa asiaan kiinnitetään huomiota, sitä paremmin päästään puuttumaan kiusaamistilanteisiin ja sitä kautta vähentämään kiusaamista koulussa. Varhainen puuttuminen on osaltaan kiusaamisen ennaltaehkäisyä, jotta tilanne ei hankaloituisi entisestään. Opetusministeri Krista Kiuru (sd.) toteaa Pohjolan Sanomissa 15.2.2014, että koulukiusaamiselle on saatava nollatoleranssi. (Hakala 2014: 6.)

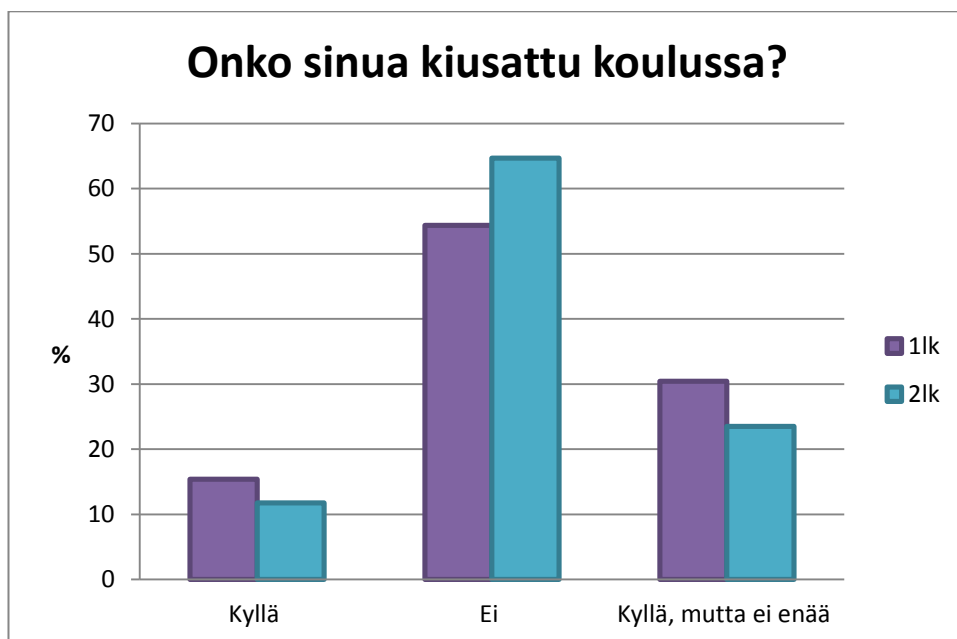
”Meillä on tosi paljon traumaa tässä yhteiskunnassa. Meillä on koulukiusaamista. Ja me aikuiset aina levitellään käsiä ja sanotaan, että kyllä se siitä menee. Mutta kun ei se mene, kun me ei olla otettu nollatoleranssilinjaa. Tämän pitää loppua...”

Opetusministeri Krista Kiuru

Nollatoleranssiin liittyy myös, että jokainen tietoon tullut kiusaamistapaus otetaan tosissaan, eikä kouluissa hyväksytä minkäänlaista kiusaamiseen viittaavaa toimintaa. Koulukiusaamisen yleisyydestä saadut tulokset kertovat, että kyseisellä koululla oli tarvetta tällaiselle koulukiusaamiskyselylle. Mistä koulukiusaamisen yleisyys sitten johtuu, on siihen monia mahdollisia syitä. Siihen vaikuttaa muun muassa vastaajien ikä ja ymmärrys asiasta, mutta myös vanhemman osallistuminen ja toiminta kyselyä täyttäessä vaikuttaa koulukiusaamiskyselyn vastauksiin. Se kuinka paljon vanhempi on panostanut kyselyn täyttämiseen ja siinä ilmenevien asioiden selittämiseen, on saattanut vaikuttaa jonkin verran kyselyssä esiin tuleviin vastauksiin. Koulussa opiskelee myös ulkomaalaistaustaisia oppilaita, joka voi vaikuttaa kiusaamisen yleisyyteen. Erilaisuus ja ulkonäkö ovat yleisiä syitä koulukiusaamisen alkamiselle, joten ulkomaalaistausta lienee yksi syy kiusaamisen yleisyyteen.

Halusimme eriyttää koulukiusaamisen yleisyyden kokonaiskuvasta 1.-2. luokkalaisten tulokset, jotta pääsemme tarkastelemaan, millä tavalla kiusaamiskokemukset eroavat

luokkien välillä. Laskimme kaikista vastauksista erikseen 1.- ja 2. luokkalaisten prosentuaaliset osuudet. Seuraavasta kuviosta näemme, että 1. luokkalaisten ovat kokeneet enemmän koulukiusaamista kuin 2. luokan oppilaat. Ensimmäisen luokan oppilaista noin 15 % vastasi, että heitä on kiusattu koulussa ja noin 30 % vastasi, että heitä on kiusattu, mutta ei kiusata enää. Tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäisen luokan oppilaista noin 45 % on kokenut tulleen kiusatuksi ainakin jossain vaiheessa lukuvuotta. Ensimmäisen luokan oppilaista noin 55 % puolestaan vastasi, ettei heitä ole kiusattu koulussa. Toisen luokan oppilaiden vastauksista ilmeni, että noin 11 % oppilaista koki kiusaamista koulussa ja noin 24 % oli kokenut tulleen kiusatuksi, mutta heitä ei kiusata enää. Toisen luokan kokonaistulos koulukiusaamiskokemuksista on siis noin 35 %, mikä on huomattavasti vähemmän kuin 1. luokkalaisten osuus kyseisestä asiasta. Noin 65 % toisen luokan oppilaista ei ollut kokenut koulukiusaamista.

Kuvio 2. Onko sinua kiusattu koulussa?

Kuviossa 2 on yhdistettynä 1.-2. luokkalaisten vastaukset, jotta pystymme paremmin hahmottamaan koulukiusaamisen yleisyyttä ja koulukiusaamisen jakautumista 1.-2. luokkien välillä. Tuloksista saamme selville, että ensimmäisen luokan oppilaat ovat kokeneet tulleen kiusatuksi yleisemmin kuin toisen luokan oppilaat. Tällaiseen tulokseen saattaa vaikuttaa se, että ensimmäisellä luokalla ryhmä on vielä uusi ja oppilaat hakevat paikkaansa ryhmässä, kun taas toisen luokan oppilaat ovat olleet kauemmin

yhdessä ryhmänä. Ensimmäisellä luokalla oppilaat saattavat myös tuntea itsensä epävarmimmiksi jouduttuaan uuteen tilanteeseen. Koulun aloittaminen on iso askel ja se jännittää. Uusi ryhmä ja uudet kasvot sekä uusi tilanne saattaa herkistää oppilasta entisestään ja jotkut oppilaista saattavat tuntea itsensä ulkopuolisiksi. Jos oppilas on epävarma itsestään, saattaa hän myös kokea muiden oppilaiden toiminnan loukkaavampana kuin se on tarkoitettu.

Koulukiusaamisen yleisyyttä tutkittaessa kysyimme myös tietävätkö oppilaat, että jotakin muuta oppilasta tai joitakin muita oppilaita kiusataan koulussa. Noin 30 % oppilaisista vastasi, etteivät he tiedä kiusataanko joitakin muita koulussa kun taas noin 70 % ensimmäisen- ja toisen luokan oppilaista vastasi tietävänsä, että kiusaamista tapahtuu. Tämä tarkoittaa sitä, että kymmenestä oppilaasta jopa seitsemän tietää koulukiusaamista tapahtuvan.

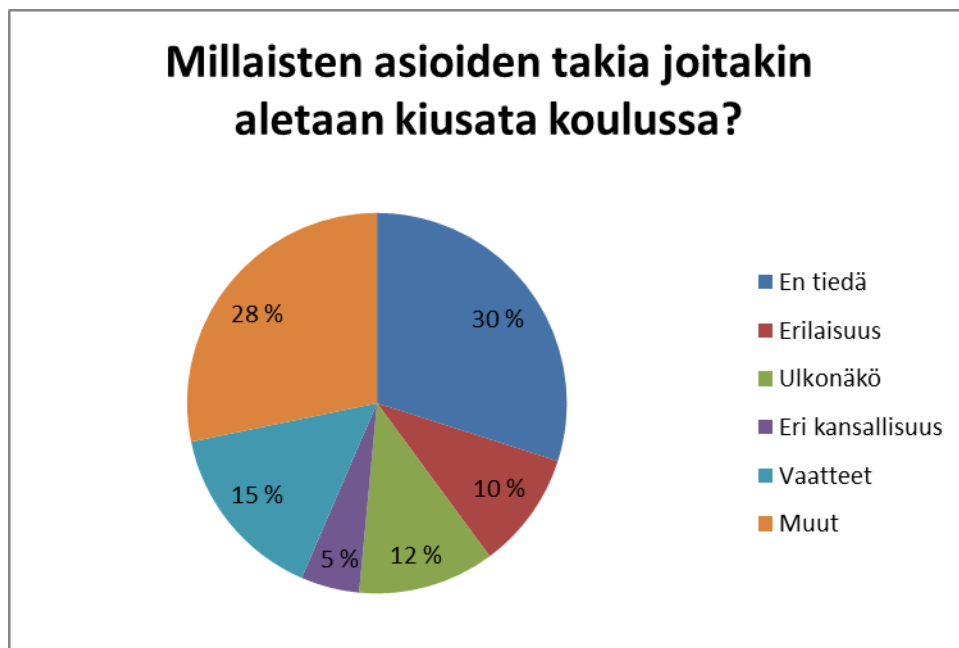

Kuvio 3. Tiedätkö, että jotakin oppilasta/joitakin oppilaita kiusataan koulussa?

Tuloksista näkee, että oppilaat ovat selvästi havainneet koulukiusaamista. Seitsemän kymmenestä oppilaasta on suuri määrä. Tämän kysymyksen tulokset tukevat sitä lähtöolettamusta, että koululla tapahtuu kiusaamista. Tästä päästäänkin pohtimaan, kuinka moni näistä koulukiusaamistilanteista tulee opettajien tietoon. Tähän emme saa vastausta meidän tutkimuksestamme, mutta on huomioimisen arvoinen asia.

4.2 Koulukiusaamiseen johtavia syitä

Tutkimuksessamme halusimme selvittää, miksi joitakin oppilaita aletaan kiusata koulussa. Koulukiusaamiskyselyyn vastaajista noin 30 % vastasivat, etteivät he tiedä miksi joitakin aletaan kiusata. Vastaajista noin 10 % sanoi kiusaamisen alkamisen syyksi erilaisuuden. Ulkonäkö esiintyi 10 % vastauksissa ja eri kansallisuuden kiusaamisen syyksi mainitsi noin 5 %. Yleisimmäksi vastaukseksi kiusaamisen alkamisen syistä nousivat vaatteet ja vastanneista noin 15 % kertoi kiusaamisen alkaneen nimenomaan vaatteiden takia. Muita syitä osioon keräsimme koulukiusaamiskyselylomakkeissa esiin tulleita muita syitä, jotka eivät olleet niin yleisiä vastauksissa. Muita esiin tulleita syitä olivat muun muassa silmälasit, haju, puhe, paremmuus, ilkeys ja vamma.

Kuvio 4. Millaisten asioiden takia joitakin aletaan kiusata koulussa?

Tuloksista ilmeni, että pääosin koulukiusaamiseen johtavia syitä olivat ulkoiset syyt. Vaatteet ja ulkonäkö muodostavat kaksi suurinta koulukiusaamiseen johtavista syistä. Usein kuitenkin kiusaajan sekä kiusatun välisessä suhteessa on jotain muutakin. Ulko-

näölliset syyt ovat helppo nähdä ja esimerkiksi jos kiusaaja on jostain syystä kateellinen kiusatulle voi hän keksiä syyn, josta alkaa kiusata. Syynä voi olla esimerkiksi kiusatun paita ja kiusaaja voi päättää, että eihän kukaan enää käytä sellaista paitaa. Tällaisessa tapauksessa kiusaaja keksii syyn kiusata ja alkaa niin sanotusti myydä ideaansa muille oppilaille ja yrittää saada mukaansa tukijoukkoja, jotka tukisivat kyseistä toimintaa sekä ajatusta.

4.3 Koulukiusaamistapoja ja paikkoja

Yksi tutkimuksemme tavoitteista oli selvittää kyseisen koulun 1.-2. luokissa esiintyviä kiusaamisen muotoja. Vastanneista lähes 30 % sanoivat kiusaamistavoiksi joko haukkumisen, nimittelyn tai ilkkumisen. Edellä mainittujen kiusaamistapojen jälkeen toiseksi yleisin kiusaamistapa oli töniminen. Tönimisen oli maininnut 28 % vastanneista ja noin 13 % mainitsi kiusaamistavoista lyömisen, potkimisen ja ärsyttämisen. Kiusaamistavoista nousi esille myös sosiaalisen kiusaamisen muotoja. Koulukiusaamiskyselyyn vastanneista noin 9 % vastasi kiusaamistavoiksi syrjimisen ja leikeistä pois sulkemisen.

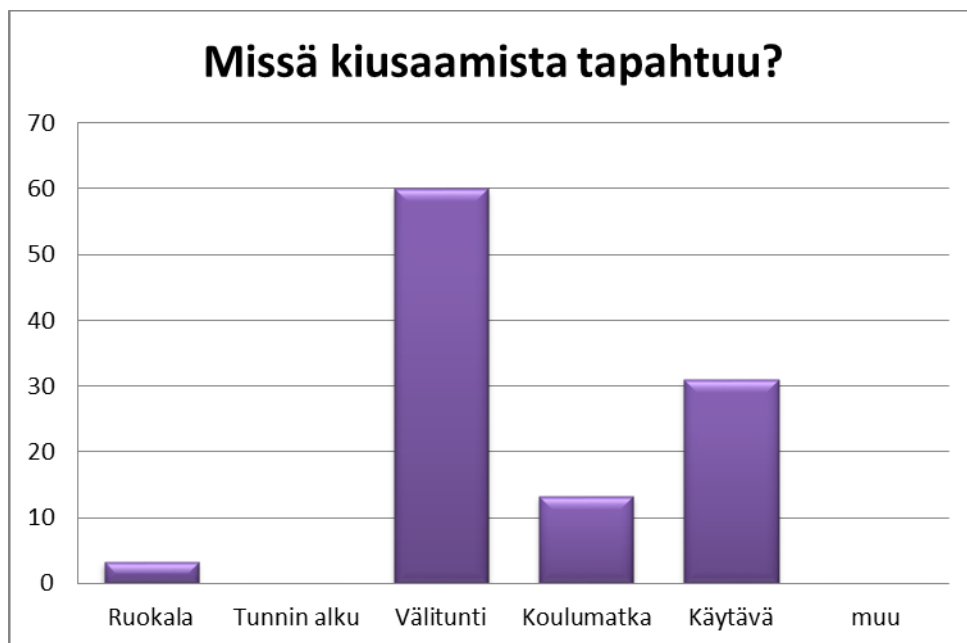

Kuvio 5. Millä tavalla sinua on kiusattu?

Tämän kysymyksen avulla saimme hyvin vastauksia kiusaamisen muodoista, joita 1.-2. luokilla esiintyy. Tuloksista nähdään, että koulukiusaamista tapahtuu niin fyysisellä, psyykkisellä kuin sosiaalisellakin tasolla. Töniminen oli fyysisestä kiusaamisesta

yleisintä. Sosiaalista kiusaamista on syrjiminen ja leikeistä pois jättäminen. Näiden perusteella voimme sanoa, että kiusaamista tapahtuu myös sosiaalisella tasolla. Henkisen kiusaamisen alueeseen kuuluu haukkuminen, nimittely, ilkkuminen sekä ärsyttäminen. Nämä esiintyivät yleisesti oppilaiden vastauksissa. Epäsuora ja suora kiusaaminen näkyvät vastauksissa selvästi. Oppilaat mainitsivat vastauksissaan, että koulukiusaamista tapahtui monella eri tavalla. Tämä kertoo paljon kiusaamisen monimuotoisuudesta ja kun siihen lisää vielä kiusaajan sekä kiusatun subjektiivisen kokemuksen, on kiusaaminen saanut laajat mitat. Tämä laajuus tekee kiusaamisesta erittäin vaikean aiheen ja sen huomaaminen sekä siihen puuttuminen vaikeutuu.

Halusimme myös selvittää koulukiusaamiskyselyn avulla missä koulukiusaamista tapahtuu, jotta opettajilla olisi helpompi huomata kiusaamistilanteet ja kiinnittää tarkempaa huomiota niihin. Tämän vuoksi kysyimme koulukiusaamiskyselyssä missä kiusaamista tapahtuu ja yleisimmäksi vastaukseksi nousi ylivoimaisesti välitunnit. Vastanneista noin 60 % sanoi kiusaamista tapahtuvan välitunneilla ja toiseksi yleisimmäksi paikaksi nousi koulun käytävä, jonka mainitsi noin 31 % vastaajista. Koulukiusaamiskyselyyn vastanneista noin 13 % vastasi kiusaamista tapahtuvan myös koulumatkoilla ja noin 3 % vastaajista sanoi kiusaamista tapahtuvan koulun ruokalassa.

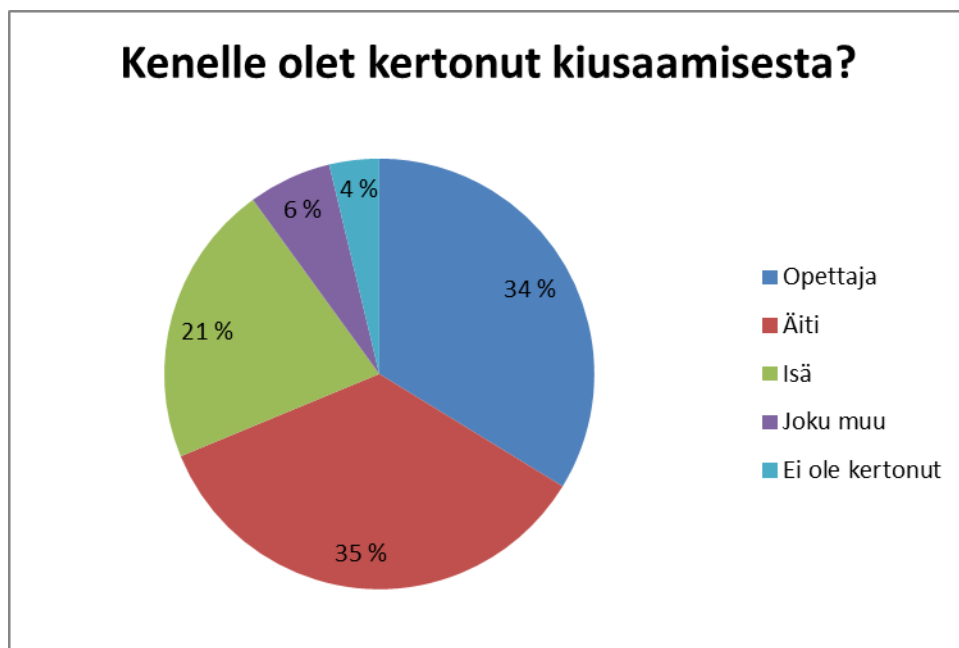

Kuvio 6. Missä kiusaamista tapahtuu?

Koulukiusaamista tapahtuu eniten sellaisissa tilanteissa, joissa valvonta ei ole koko aikaa läsnä. Välitunneilla kiusaamistilanteiden huomaaminen on vaikeampaa, sillä välituntivalvojilla on paljon tilanteita, joita pitää silmällä ja väkisinkin jokin tilanne jää huomaamatta. Koulun piha on iso ja samaan aikaan leikkejä on käynnissä useampia. Tämä vaikeuttaa valvontaa ja antaa mahdollisuuden kiusata. Valvonnan puutteen vuoksi myös käytävillä tapahtuu paljon kiusaamista, puhumattakaan koulumatkojen aikana tapahtuvista kiusaamistilanteista. On kuitenkin muistettava, että on vaikea luoda ympäristöä, jossa valvonta olisi koko ajan läsnä sataprosenttisesti. Valvonnan kokoaikainen läsnäolo ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, sillä itse tilanteissa olemalla oppilaat oppivat ottamaan vastuuta omista teoistaan sekä toiminnastaan. Aikuisen ei tarvitse olla koko ajan puuttumassa. Kiusaaminen on kuitenkin asia, johon tulisi puuttua heti ja se on eri asia kuin riitatilanne koulussa.

4.4 Kenelle koulukiusaamisesta kerrotaan ja onko koulukiusaamiseen saatu apua?

Koulukiusaamiskyselyn avulla halusimme myös selvittää kenelle oppilaat kertovat asiasta, jos kiusaamista tapahtuu koulussa. Vai onko tapauksia, että lapset eivät ole kertooneet kiusaamisesta kenellekään. Vastauksista ilmeni kaksi selvästi muita vaihtoehtoja yleisemmin uskotut henkilöt, joille kiusaamisesta kerrotaan. Koulukiusaamisesta kerrottiin äidille noin 35 % tapauksista ja opettajalle noin 34 %. Vastaajista 21 % oli kertonut isälleen koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Noin 6 % oppilaista oli kertonut kiusaamisesta jollekin muulle esimerkiksi papalle ja noin 4 % vastaajista ei ollut kertonut kenellekään.

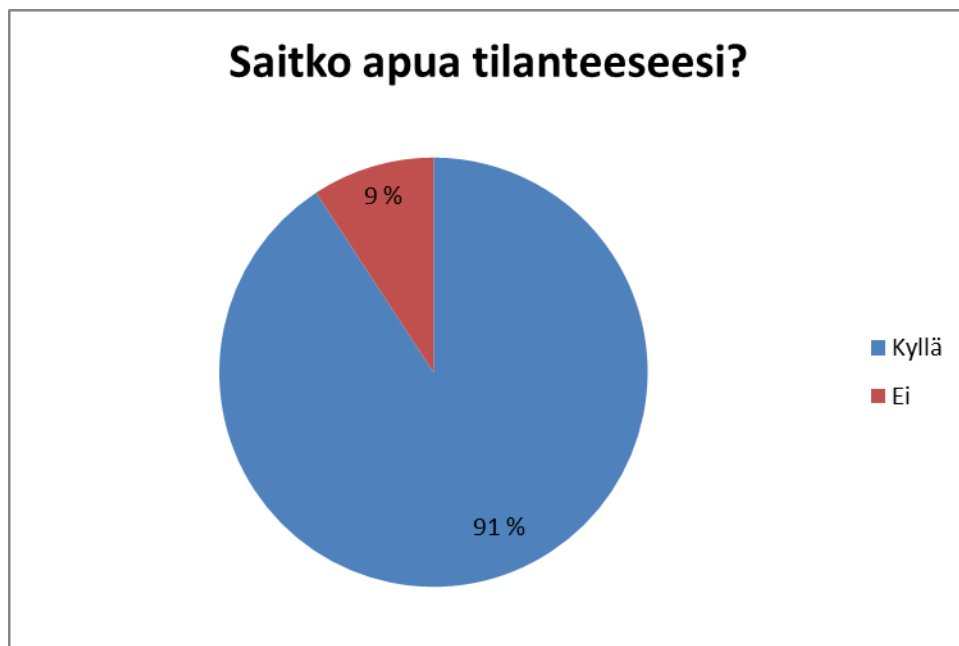
Kuvio 7. Kenelle olet kertonut kiusaamisesta?

Koulukiusaamiskyselystä selvisi, että oppilaat kertoivat asiasta eniten omalle äidilleen, josta voidaan päätellä vanhemman ja lapsen luottamussuhteen olevan kunnossa. Toiseksi eniten kiusaamisesta kerrottiin opettajalle. Tämä kertoo koulussa vallitsevasta avoimesta ilmapiiristä opettajan ja oppilaiden välillä. Osaksi tähän voi mahdollisesti vaikuttaa se, että kiusaamistilanteet tapahtuvat koulussa ja lähin apu löytyy opettajalta. Kolmanneksi eniten oppilaat kertoivat kiusaamisesta isälleen. Vastaajista yli puolet kertoi

kotonaan kiusaamisesta jommallekummalle vanhemmistaan. Yleisesti ottaen oppilailla oli joku ihminen, jolle kertoa kiusaamisesta ja vain 4 % vastaajista ei ollut kertonut kenellekään jos heitä oli kiusattu.

Koulukiusaamiskyselyn lopussa kysyimme, onko oppilas saanut apua tilanteeseensa, mikäli heitä on kiusattu. Suurin osa (91 %) vastaajista koki saaneensa apua. Ainostaan yhdeksän prosenttia vastaajista sanoi, ettei ollut saanut apua kiusaamistilanteeseen.

Kuvio 8. Saitko apua tilanteeseesi?

Tulosten perusteella koulukiusaamiseen puuttuminen on ollut tehokasta niin koulun kuin kodinkin puolelta. Ainakin yhdeksän kymmenestä oppilaasta on saanut apua koulukiusaamistilanteessa. Vaikka luku avun saamiseen on korkea, on jokainen avun ulkopuolelle jäänyt oppilas liikaa. Avun ulottumattomiin jääneiden prosentuaaliseen lukemaan voi mahdollisesti vaikuttaa myös se, että kaikki eivät ole kertoneet kenellekään koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta.

5 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme sai alkunsa, kun eräältä alakoululta tuli ehdotus koulu-kiusaamiskyselyn kehittämiseksi. Otimme yhteyttä koulun yhteyshenkilöön ja sovimme tapaamisajan. Heti alussa meidän tarkoituksena oli kehitellä yhdessä koulun työryhmän kanssa koulukiusaamiskysely, jonka avulla saisimme mahdollisimman todenmukaista sekä hyödyllistä tietoa kyseisen koulun 1.-2. luokkalaisten kiusaamistilanteesta. Koulukiusaamiskyselyn vastaukset ovat oppilaiden subjektiivisia kokemuksia sekä näkemyksiä tapahtuvasta kiusaamisesta. Oppilaiden omien kokemusten avulla pystyimme muodostamaan kokonaiskuvan kyseisten luokkien kiusaamistilanteesta. Ensisijaisena haasteenamme oli selvittää onko kiusaaminen kuinka yleistä kyseisen koulun 1.-2. luokkalaisten keskuudessa ja miten kiusaaminen esiintyy sekä millaisten syiden koetaan vaikuttavan kiusaamisen alkamiseen.

Koulukiusaamiskyselyn toteutus tapahtui niin, että luokkien opettajat jakoivat oppilailleen kyselylomakkeet kotiin vietäviksi ja jokainen oppilas yhdessä huoltajansa kanssa täytti koulukiusaamiskyselyn. Koulukiusaamiskyselyyn ei ollut pakko vastata jos huoltaja ei siihen jostain syystä halunnut lapsensa osallistuvan. Koulukiusaamiskyselyn yhteydessä tullessa saatekirjeessä mainitsimme kuitenkin selkeästi, että jokainen koulukiusaamiskyselylomake tullaan käsittelemään anonyymisti, eikä kenenkään nimiä tule esiintymään tutkimuksessamme. Kyseinen koulu on osana opetusministeriön rahoittamaa KiVa Koulu-ohjelmaa, jonka materiaalin koimme hyväksi avuksi koulukiusaamiskyselyn luomisessa sekä yleisesti opinnäytetyömme teossa. Tämän tutkimuksen läpiviemisen kannalta kyselylomaketutkimus oli järkevin toteuttamisvaihtoehto, sillä tämän avulla saimme yksilölliset sekä monipuoliset vastaukset oppilailta. Kyselylomaketutkimus oli siksikin hyvä sekä järkevä valinta suorittaa aineistonkeruu, sillä emme olisi pystyneet haastattelemaan kaikkia oppilaita erikseen. Lisäksi koulukiusaaminen saattaa olla monelle aiheena kiusallinen ja siitä voi olla hankala puhua varsinkin tuntemattoman ihmisen kanssa.

Opinnäytetyömme teon alkuvaiheessa koko prosessi tuntui hieman epäselvältä. Samalla kun valmistelimme kyselyä, keräsimme tietoa ja tutustuimme aiheeseen sekä ilmiöön tarkemmin. Alussa meidän oli vaikea saada kunnon tarttumapintaa aiheeseen, mutta kun kysely oli valmis ja saimme vastaukset käsiimme, saimme samalla myös enemmän

konkreettista kosketuspintaa tutkimuksen tekoon. Aiheen jäsentäminen tuntui alkuun vaikealta. Tutustuimme ensin hieman koulukiusaamiskyselystä saatuihin tuloksiin, mutta tietoisesti kuitenkin päätimme keskittyä ensin teoriaosion kirjoittamiseen. Näin jälkeenpäin ajateltuna, olisi ollut ehkä kannattavampaa ensin tutustua aineistoon tarkemmin, jonka jälkeen teoriaa kirjoittaessa olisimme samalla voineet jäsentää tutkimuksesamme saatuja vastauksia heti suhteessa teoriaan.

Aloitimme teorian muodostamisen laatimalla sisällysluettelon rungon, jonka kautta pääsimme jäsentämään sekä käsittelemään aihetta paremmin. Sisällysluettelon runko auttoi meitä aloittamaan työn tekemisen, sillä sen avulla löysimme selkeän työjärjestyksen ja tiesimme mitä tehdä. Runko koki muutoksia opinnäytetyön edetessä ja joidenkin aiheiden paikkoja vaihdettiin, jotta työstä tulisi johdonmukaisempi. Olemme tehneet paljon muutoksia prosessin aikana, mutta uskomme niiden vain vieneen opinnäytetyötämme parempaan suuntaan. Yksi hyvä piirre on kyetä tutkiskelemaan kriittisesti omaa aikaansaannostaan sekä muuttamaan sitä tarvittaessa, näin työ muokkautuu ja menee eteenpäin. Välillä oman tutkimuksemme kriittinen tarkasteleminen tuntui todella vaikealta mutta pitkän oppimisprosessin myötä siihenkin löytyi omat hyvät keinonsa, joilla homma saatiin toimimaan.

Saimme selkeät tavoitteet ja toiveet koulun työryhmältä siihen, mitä he toivoivat tältä koulukiusaamiskyselyltä ja millaista tietoa he tarvitsevat 1.-2. luokkien kiusaamistilanteesta. Näiden toivomusten pohjalta meidän oli helppo muodostaa tutkimuksemme tavoitteet. Lähtöolettamuksena tähän tutkimukseen meillä oli, että kiusaamista tapahtuu näillä luokilla ja se oletamus osoittautui oikeaksi tulosten analysoinnin jälkeen. Meillä oli tutkimuksessamme selkeät lähtöolettamukset sekä tavoitteet, joiden avulla saimme muodostettua tutkimuskysymyksemme. Tutkimuskysymykset auttoivat meitä myös luokittelemaan vastauksia analyysivaiheessa. Halusimme tutkimuksessa nostaa esille tulokset, joilla saimme vastaukset asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Teimme kyselystä saaduista vastauksista diagrammeja, joiden avulla esittelimme tutkimustuloksia. Diagrammien avulla on helppo havainnollistaa ja esitellä selkeästi saamiamme tuloksia.

Alkuun meillä oli hieman vaikeuksia kerätä teoriaa tutkimuksemme tueksi ja alussa työn tekeminen pyöri vain muutaman kirjan ympärillä. Prosessin edetessä löysimme kuitenkin useita erilaisia lähteitä tukemaan omaa työtämme. Teorian ja tutkimuskysymysten asettamien ehtojen avulla saimme koottua koulukiusaamiskyselyyn sellaiset

kysymykset, joiden avulla saisimme vastaukset asettamiimme tutkimuskysymyksiimme sekä pääsisimme tavoitteisiimme. Halusimme tällä tutkimuksella selvittää, tapahtuuko kiusaamista koulussa ja jos tapahtuu millaisia muotoja siitä esiintyy. Meitä kiinnosti selvittää myös kiusaamiseen johtavia syitä, joiden avulla saimme viitteitä näiden luokien sisällä vallitsevista arvostusten kohteista. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että ulkonäölliset asiat olivat hyvinkin suuressa roolissa kiusaamisen alkamisen kannalta.

Prosessin edetessä oli mielenkiintoista huomata, kuinka tutkimukssamme oli yhtymäkohtia teorian kanssa. Kiusaaminen on moniulotteinen ilmiö, joka kävi ilmi myös meidän tutkimuksen teon aikana. Kiusaamista tapahtui näissä luokissa niin fyysisellä, psyykkisellä kuin sosiaalisellakin tasolla ja se oli luonteeltaan suoraa ja epäsuoraa. Tutkimukssamme käytetyn teorian tiedon ja tutkimustemme tulosten välillä löytyi paljon yhtymäkohtia. Nämä asiat todistavat tutkimuksestamme saadun tiedon laadun olevan vakavasti otettavaa ja ne lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksemme luotettavuutta lisää myös tarkoin valitut lähteet. Käytimme tutkimukssamme noin 30 erilaista lähdettä, joiden sisältö liittyi opinnäytetyömme aiheeseen. Tutkimuksemme luottavuudesta kertoo myös sen anonymiys, vaikka koulukiusaamiskyselyssämme oli kohta, johon oppilailla halutessaan oli mahdollisuus kertoa oma nimensä. Nimeä kysyttiin vain siksi, että koulukiusaamiskysely vastaisi paremmin opettajien tarkoituksia esimerkiksi kiusaamistilanteisiin puuttumista sekä niiden ratkaisemista. Meidän tutkimuksemme kannalta nimillä ei kuitenkaan ole minkäänlaista painoarvoa, joten emme tuo niitä esille tässä opinnäytetyössä. Vastaajien nimien esille tuominen olisi vastoin eettistä toimintaa, sillä tutkijoina lupasimme toteuttaa tutkimuksemme niin, että jokainen koulukiusaamiskyselyyn osallistuja pysyy anonymina. Tämän takia päätimme jättää kertomatta myös kyseisen alakoulun nimen ja sijainnin.

Opinnäytetyömme edetessä huomasimme meidän molempien kiinnostuksen kasvun aihetta kohtaan. Mitä enemmän tutustuimme aiheeseen, sitä enemmän pääsimme siihen sisälle ja se tempaisi mukaansa. Opinnäytetyön teko prosessina oli melko pitkä, johtuen osittain meidän opiskeluihin liittyvistä ulkomaanvaihtoista. Olisimme voineet aloittaa opinnäytetyömme teon tehokkaammin. Aiheen saatuaamme aloimme heti suunnitella koulukiusaamiskyselyä, mutta sen toteuttamisen jälkeen meillä oli pitkä väli ennen kuin aloimme kirjoittaa itse teoriaa sekä analysoimaan tuloksia syvemmin. Emme kuitenkaan ajattele pitkittyneen prosessin olevan pelkästään huono asia, vaan jälkikäteen ajateltuna joidenkin asioiden sisäistäminen on vaatinut oman aikansa. Ajatteleimme opinnäyte-

työmme koostuneen pääosin kahdesta erilaisesta osiosta; koulukiusaamiskyselystä sekä teoriaosuudesta. Tutkimustulosten ja teorian yhdistäminen ovat vaatineet oman aikansa, mutta pikku hiljaa työn edetessä palaset alkoivat loksahdella paikalleen ja saimme tehtyä työstä johdonmukaisen.

Aiheena koulukiusaaminen on ajankohtainen ja opinnäytetyön tekemisen mielekkyyttä lisäsi se, että tiesimme siitä olevan käytännön hyötyä sekä se on työelämälähtöinen aihe. Tätä tutkimusta voidaan käyttää koulun kiusaamistilanteen kartoittamisessa sekä tästä tutkimusta saadut tiedot helpottavat kiusaamistilanteisiin puuttumista. Laatimaamme koulukiusaamiskyselyä on mahdollista hyödyntää muissakin kouluissa. Muokkaamalla koulukiusaamiskyselyä hieman, sitä voi käyttää myös muiden alakouluikäisten parissa. Tutkimusta tehdessämme huomasimme hyviä jatkotutkimuksen kohteita, joita olisi hyvä ja tarpeellinen toteuttaa. Koulukiusaamista tutkiessa voisi kiinnittää syvemmin huomiota esimerkiksi nettikiusaamiseen ja välituntikiusaamiseen. Sähköinen kiusaaminen on nykyään erittäin yleistä ja vakiinnuttanut paikkansa kiusaamismuotona nykyajan yhteiskunnassa. Välituntikiusaaminen nousi voimakkaasti esille tutkimuksemme tuloksia analysoidessa. Tulosten myötä ajattelemme lisätutkimukselle olevan tarvetta, jotta todellinen kiusaamistilanne pystyttäisiin kartoittamaan kouluissa. Tilanteen kartoittamisen jälkeen olisi mahdollista puuttua välituntikiusaamiseen entistä tehokkaammin.

Oman tutkimuksemme kautta koemme kehittyneemme valtavasti ammatillisessa mielessä. Sosionomin koulutukseen kuuluneet teoriaopinnot yhdessä käytännön työharjoitteluiden kautta tulleiden kokemusten kanssa ovat tukeneet meitä valtavasti tutkimuksen teossa. Ammatillista kasvua ajatellen lopputyönä tällaisen tutkimuksen tekeminen itse alusta loppuun tuli opintojen päätteeksi kuin pisteeksi iin päälle.

LÄHTEET

Ahola, Anja 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi, Helsinki.

ECTS-kompetenssit. Sosiaaliportti. Hakupäivä 11.2.2014.
 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaali alan amk verkosto / sosiaali ala _ ammattikorkeakouluissa / sosionomi _ amk _ tutkin to / ects _ kompetenssit / >

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Vastapaino, Jyväskylä.

Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätöyömenetelmät. 2. Painos. WSOY:n graafiset laitokset Juva, Juva.

Hamarus, Päivi 2006. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Hamarus, Päivi 2012. Haukku haavan tekee. Bookwell Oy, Juva.

Hirvonen Ari 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen Salla & Sorvali, Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Hakapaino Oy, Helsinki.

Hoisko, Sanna & Uusiautti, Satu & Määttä, Kaarina 2012. How to Overcome Bullying at School? –The Adult Survivors’ Perspective. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences (2) 11/2012, 58-72. Hakupäivä 2.3.2014.
 <<http://www.hrmars.com/admin/pics/1260.pdf>>

Jauhiainen & Eskola 1994. Ryhmäilmiö. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.

Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Matti & Marttunen, Mauri & Rimpelä, Arja & Rantanen, Päivi 1999. Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *BMJ* (3) 8/1999, 349-351. Hakupäivä 6.3.2014. <<http://www.bmj.com/content/319/7206/348.pdf%2Bhtml>>

Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Julkaisija Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja palvelut-yksikkö, Julkaisusarja Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kaukiainen, Ari & Salmivalli Christina 2009. KiVa Koulu: Vanhempien opas. Hakupäivä 14.01.2014. <http://www.kivakoulu.fi/mita_kiusaaminen_on>

KiVa Anti-Bullying Program. Hakupäivä 13.3.2014. <www.kivakoulu.fi>

Kuikka, Meeri 2012. Koulusosionomit avuksi syrjäytymisen ehkäisemisessä. Outi Alangon kotisivut. <<http://www.outialanko.fi/blogikutsut/koulusosionomit-avuksi-syrjäytymisen-ehkäisemisessä>>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hakupäivä 13.1.2014. <<http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/miksi/>>

Nettineuvo. Hakupäivä 13.1.2014. <<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>>

Olweus, Dan 1992. Kiusaaminen koulussa. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu.

Perusopetuslaki. 21.8.1998/628 Finlex oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön 29§

Pikas, Anatol 1990. Irti kouluväkivallasta. Weilin+Göös, Imatra.

Pohjola, Anne 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi, Helsinki.

Repo L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Julkaisija PS-kustannus. Jyväskylä. Juva

Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. 1-painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. WS Bookwell Oy, Juva.

Suomen Perustuslaki. 11.6.1999/731 Finlex laki koskemattomuudesta

Suoninen, Eero & Pirttilä-Backman, Anna-Maija & Lahikainen, Anja-Riitta 2010. Arjen sosiaalipsykologia. 1. Painos. WSOYpro Oy, Helsinki.

THL 2014 – Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 18.2.2014
<http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/kiusaamista_voidaan_ehkaista_jo_pienesta_pitaen>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Livenia Print, Latvia.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Väestöliitto 2014. Hakupäivä 13.1.2014. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/aggressio/>>

LIITTEET

Liite 1 Koulukiusaamiskyselyn saatekirje

Hei arvoisat (*anonyymin*) koulun 1.-2. luokkalaiset ja heidän vanhemmat!

Olemme Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosiaalialan kolmannen vuoden opiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on kiusaaminen. Osana tutkimustamme toteutamme koulukiusaamiskyselyn *tämän* koulun 1-2 luokkalaisille. Oppilaat vastaavat koulussa joka kevät kiusaamiskyselyyn, jolla kartoitetaan tilannetta koulussanne. Tänä vuonna tuloksia käytetään myös opinnäytetyössä.

Koululta tuli pyyntö kyselyn kehittämiseksi. Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa kiusaamistilannetta koulussa. Kysely on luotu yhdessä koulun työryhmän kanssa ja sen toteutus tapahtuu myös yhteistyössä.

Käytämme kyselyn tuloksia aineistona opinnäytetyössämme. Käsitlemme vastaukset luottamuksellisesti eikä kenenkään henkilöllisyys tule missään vaiheessa esille tutkimuksessamme. Kerätyillä tiedoilla on suuri painoarvo selvittäessä 1-2 luokkien tilannetta sekä ilmapiiriä kiusaamisen osalta.

Toivomme myönteistä suhtautumista kyselyn täyttämiseen, sillä näillä tiedoilla on merkitystä jokaisen oppilaan hyvinvointiin ja sen turvaamiseen koulussa.

Mikäli ette halua lapsenne osallistuvan kyselyyn, ilmoittakaa siitä opettajalle Wilman kautta.

Ystävällisesti

Anni-Leena Breilin ja Jenna Isokangas, Sosiaalialan opiskelijat, Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu

Liite 2 Koulukiusaamiskysely

KOULUKIUSAAMISKYSELY (*ANONYMIN*) KOULUN 1.-2.
LUOKKALAISILLE

Ohje huoltajalle ja lomakkeen täyttämiseksi: Aikuinen lukee **li-havoidut tekstit** ääneen ja keskustelee niistä tarvittaessa. Täyttää kysely yhdessä lapsen kanssa.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen on jatkuvampaa ja pitkäkestoisempaa kuin riitatilanteet. Kun jollain tapaa puolustuskyvyttöä oppilasta kiusataan toistuvasti ja aiheutetaan hänelle tahallaan mielipahaa, voidaan puhua kiusaamisesta. Puolustuskyvyttömällä tarkoitetaan fyysisesti, henkisesti tai sosiaalisesti heikommassa asemassa olevaa oppilasta. Kiusaamista on esimerkiksi nimittely, pilkkaaminen, naurunalaiseksi saattaminen, perättömien huhujen levittäminen, leikeistä pois sulkeminen, lyöminen, potkiminen ja kiusaaminen netissä ja puhelimella. (Kivakoulu, hakupäivä 10.04.2013)

Vastaa kysymyksiin yhdessä aikuisen kanssa. Ympyröi oikea vaihtoehto.

Nimi (Voit kertoa nimesi jos haluat.): _____

1. Millä luokalla olet?

1. luokka

2. luokka

2. Oletko tyttö vai poika?

Tyttö

Poika

Kiusaaminen on tahallista pahan mielen tai harmin aiheuttamista toiselle oppilaalle, jonka on vaikea puolustautua. (Salmivalli, Poskiparta, Tikka & Pöyhönen 2009, 102).

3. Tiedätkö, että jotakin oppilasta/joitakin oppilaita kiusataan koulussa?

Kyllä

En

Jos vastasit en siirry kohtaan seitsemän.

4. Millä tavalla häntä/heitä kiusataan?

---

5. Missä häntä/heitä kiusataan?

Ruokalassa

Tunnin alussa

Välitunnilla

Koulumatkalla

Käytävällä

Mualla, missä? _____

6. Kuinka usein häntä/heitä kiusataan?

Joka päivä

Kerran viikossa

Harvemmin kuin kerran viikossa

7. Millaisten asioiden takia joitakin aletaan kiusata koulussa?

---

8. Onko sinulla kavereita koulussa?

Kyllä

Ei

Kiusaaminen on tahallista pahan mielen tai harmin aiheuttamista toiselle oppilaalle, jonka on vaikea puolustautua. (Salmivalli ym. 2009, 102)

9. Onko sinua kiusattu koulussa?

Kyllä

Ei

On, mutta ei kiusata enää

Jos vastasit ei / ei enää, voit ohittaa kysymykset 10-15.

10. Onko kiusaaminen jokapäiväistä?

Kyllä

Ei

11. Onko kiusaajia useampia?

Kyllä

Ei

12. Jos haluat, voit kertoa kiusaajien nimet.

---

13. Milloin kiusaaminen on alkanut?

Lähiaikoina

Viime vuonna

Tänä vuonna

14. Milloin sinua on viimeksi kiusattu?

---

15. Millä tavalla sinua on kiusattu?

---

16. Kun sinua on kiusattu, oletko kertonut siitä..

Äidille

Isälle

Opettajalle

Jollekin muulle, kenelle_____

Et kenellekään?

17. Saitko apua tilanteeseesi?

Kyllä

Ei

18. Mitä voitaisiin tehdä, että ketään ei kiusata koulussa?

LÄHTEET:

Kaukiainen Ari & Salmivalli Christina 2009. KivaKoulu: Vanhempien opas. Hakupäivä 16.5.2013 .

<http://www.kivakoulu.fi/mita_kiusaaminen_on